

**KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA JA LAPSEN OSALLISUUS
VARHAISKASVATUKSESSA**

Heiskari Nina
Kauppila Anniina

Opinnäytetyö

Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

2025

Sosiaali-
sosionomi (AMK)

Tekijä	Nina Heiskari Anniina Kauppila	Vuosi	2025
Ohjaaja(t)	Tarja Jussila ja Anneli Ylikärppä		
Työn nimi	Kokopäiväpedagogiikka ja lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa		
Sivumäärä	46 +7		

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, mitkä tekijät edistävät ja mitkä rajoittavat kokopäiväpedagogiikkaa ja lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Aihe on ajan-kohtainen, sillä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat painottavat lapsiläh-
töistä pedagogiikkaa ja osallisuuden tukemista. Koska lapset viettävät suuren osan päivistään varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvattajilla on tärkeä rooli lasten kokonaisvaltaisen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisessa.

Opinnäytetyössä keskityimme kahteen pääkysymykseen: Miten kokopäiväpeda-
gogiikka edistää lapsen osallisuutta? Mitkä asiat rajoittavat osallisuuden toteutu-
mista kokopäiväpedagogiikassa? Tutkimuksessa toteutimme sähköisen kyselyn
varhaiskasvatuksen kasvatustasavastuulliselle henkilöstölle, jossa kartoitettiin heidän
kokemuksiaan kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta varhaiskasva-
tuksessa. Kerättyä aineistoa täydensimme teoreettisella viitekehysellä, joka
pohjautui tutkimuskysymyksiimme ja ohjasi opinnäytetyöprosessin kulkua.

Opinnäytetyön keskeisenä tuloksena on, että aikuisten sensitiivinen vuorovaiku-
tus sekä hyvin suunniteltu ja toteutettu kokopäiväpedagogiikka tukevat lasten
osallisuuden toteutumista läpi varhaiskasvatuspäivän. Tuloksissa ilmeni myös te-
kijöitä, jotka rajoittavat kokopäiväpedagogiikan ja osallisuuden toteutumista. On
kuitenkin huomattava, että tunnistamalla rajoitteet, hyvällä pedagogisella suun-
nittelulla sekä tiimin yhteisillä toimintatavoilla voidaan löytää toimivia ratkaisuja ja
tukea lasten osallisuutta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää pedagogisen toiminnan ja arjen ra-
kenteiden suunnittelussa sekä lapsen osallisuutta tukevien käytäntöjen vahvista-
mista osana kokopäiväpedagogiikkaa. Tulokset tarjoavat käytännön näkökulmia
kokopäiväpedagogiikan ja osallisuuden edistämiseen. Jatkotutkimuksessa voitai-
siin keskittyä kehittämään arjen konkreettisia keinoja osallisuuden tukemiseksi
varhaiskasvatuksessa, ja luoda toiminnallinen opas, joka tukisi varhaiskasvattajia
heidän päivittäisessä työssään.

Avainsanat

varhaiskasvatus, kokopäiväpedagogiikka, osallisuus

Social sector
Bachelor of Social Services

Author	Nina Heiskari Anniina Kauppila	Year	2025
Supervisor(s)	Tarja Jussila ja Anneli Ylikärppä		
Title	Full-day pedagogy and the child`s participation in early childhood education		
Number of pages	46 + 7		

The aim of the thesis was to investigate which factors promote and which limit full-time pedagogy and children's participation in early childhood education. The topic is topical, as the early childhood education and pre-primary education curricula emphasise child-centred pedagogy and support for inclusion. As children spend a large part of their days in early childhood education, early childhood educators play an important role in supporting children's comprehensive learning, development and well-being.

The study focused on two main questions: How does full-time pedagogy promote child inclusion? and What are the factors that limit the realisation of inclusion in full-time pedagogy? In the study, an electronic survey was carried out among the staff responsible for early childhood education and care, in which their experiences of full-time pedagogy and children's participation in early childhood education were charted. We supplemented the collected material with a theoretical framework that was based on our research questions and guided the course of the thesis process.

The key result of the thesis is that sensitive interaction between adults and well-planned and implemented full-time pedagogy support the realisation of children's participation throughout the early childhood education day. The results also revealed factors that limit the realisation of full-time pedagogy and inclusion. However, it should be noted that by recognising the limitations, good pedagogical planning and the team's common operating methods, it is possible to find functional solutions and support children's inclusion.

The results of the thesis can be used in the planning of pedagogical activities and everyday structures, as well as in strengthening practices that support children's participation as part of full-time pedagogy. The results provide practical perspectives on the promotion of full-time pedagogy and inclusion. Further research could focus on developing concrete everyday means to support inclusion in early childhood education and to create a functional guide that would support early childhood educators in their daily work.

Keywords early childhood education, full-time pedagogy, participation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT	7
2.1	Varhaiskasvatus oppimisen perustana	7
2.2	Lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnittelu	8
2.3	Laadukkaan varhaiskasvatuksen perusteet.....	9
3	KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1	Pedagogiikka joka hetkessä	12
3.2	Toiminnan suunnittelu ja pedagoginen kehittäminen	14
3.3	Oppimisympäristöt kasvun ja osallisuuden tukena	15
3.4	Pienryhmätoiminta osana kokopäiväpedagogiikkaa.....	18
3.5	Kokopäiväpedagogiikan haasteet varhaiskasvatuksessa	19
4	LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	22
4.1	Osallisuuden tavoitteet	22
4.2	Varhaiskasvattajan rooli osallisuuden tukemisessa.....	23
4.3	Osallisuutta rajoittavat tekijät varhaiskasvatuksessa.....	24
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
5.1	Opinnäytetyön prosessi ja kyselyn toteutus	26
5.2	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	30
5.3	Eettiset lähtökohdat ja periaatteet	32
6	KYSELYN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	35
6.1	Tutkimuksen tulokset ja vastaajien näkemykset.....	35
6.2	Kyselyn johtopäätökset.....	40
7	POHDINTA	43
8	LÄHTEET	46
9	LIITE	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheeksi valitsimme kokopäiväpedagogiikan ja lapsen osallisuuden varhaiskasvatuksen arjessa. Tämä aihe on erityisen ajankohtainen, koska varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat korostavat entistä enemmän lapsilähtöistä pedagogiikkaa ja osallisuuden tukemista. Myös varhaiskasvatuslain (2018/540) 20 §:ssä määritetään, että lapsen mielipide ja toivomukset tulee selvittää sekä huomioida varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa. Kuitenkin ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja yhteisöön kuuluminen ovat tärkeitä. Kiinnostava ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan. Jokaisen lapsen tulisi saada onnistumisen kokemuksia ja iloa oppimisesta. (Opetushallitus 2022, 24.) Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, toimintakulttuurissa ja opetuksen, kasvatuksen sekä hoidon kokonaisuudessa. (Opetushallitus 2022, 24.) Tavoitteenamme on syventää ymmärrystä siitä, miten kokopäiväpedagogiikalla voi tukea lapsen osallisuutta jokaisessa hetkessä varhaiskasvatuspäivän aikana.

Suomalaiset lapset viettävät merkittävän osan varhaislapsuudestaan varhaiskasvatuksessa, ja päiväkotiki on monelle lapselle ensimmäinen yhteisö kodin ulkopuolella (Palo-oja, Määttä & Halme 2021, 79). Lapset viettävät pitkiä aikoja päivästä varhaiskasvatuksen arjessa ja varhaiskasvatuksella on sitä kautta iso rooli lasten kokonaisvaltaisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisen tukemisessa. Suomen perustuslaki (731/1999 § 2:6) velvoittaa kohtelemaan lapsia yksilöinä tasa-arvoisesti sekä antamaan heidän vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoa vastaavasti. Tätä asiaa tukee se, että lapsi kokee tulevansa kohdelluksi yksilönä ja kokee olevansa osallisena omassa arjessaan.

Opinnäytetyössä halusimme selvittää sitä, mitä kokopäiväpedagogiikka varhaiskasvatuksessa tarkoittaa ja kuinka siinä huomioidaan lasten osallisuus. Lisäksi kartoitimme miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta ja toisaalta mitkä asiat rajoittavat osallisuuden toteutumista. Teimme anonyymien kyselytutkimuksen ennalta valittuihin varhaiskasvatusyksiköihin. Kyselyllä halusimme selvittää sitä, miten varhaiskasvatusyksiköiden kasvatusvastuullinen henkilöstö ko-

kee oman ryhmänsä kokopäiväpedagogiikan ja osallisuuden toteutumisen. Kyselyn tulokset lajittelimme, jonka jälkeen analysoimme ne teoreettiseen tietoon pohjaten. Selvitystyötä lähdimme katsomaan kahden tutkimuskysymyksen näkökulmasta: Miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta? Mitkä asiat rajoittavat osallisuuden toteutumista kokopäiväpedagogiikassa?

2 VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT

2.1 Varhaiskasvatus oppimisen perustana

Varhaiskasvatus on lapsen kasvun ja oppimisen polulla tärkeä vaihe. Se on myös osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on elinikäisen oppimisen edistäminen, lapsen oppimisen edellytyksien tukeminen sekä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti koulutuksellisen tasa-arvon toteuttaminen. Kaikkia lapsia koskeviin periaatteisiin kuuluu tasa-arvoisuus, yhtäläiset oikeudet, syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, sosiaalinen osallisuus ja moninaisuuden arvostaminen. (Opetushallitus 2022, 9.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kokonaisvaltaisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisen tukeminen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot lujittavat lasten aktiivista toimijuutta sekä osallisuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2022, 16.) Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tavoitteellista ja suunnitelmallista opetuksen, hoidon ja kasvatuksen muodostamaa kokonaisuutta. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 §1:2).

Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista ja sen tavoitteena on edistää lasten oppimista, hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista. Tämä toiminta tapahtuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen toiminta, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima toiminta sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. (Opetushallitus 2022, 40.)

Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarjottava lapselle tarvittavaa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa viivytyksettä. Tuki järjestetään yleisenä, tehostetuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea omassa ryhmässään joustavin järjestelyin. Tarvittaessa lapsi voi osallistua pienryhmään tai erityisryhmään. Tuen tulee olla johdonmukaista varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja perusopetukseen siirryttäessä. (Opetushallitus 2022, 58.) Huomioitavaa on, että Opetus- ja kulttuuriministeriö on parhaillaan tekemässä lakimuutoksia, jotka uudistavat oppimisen tuen järjestelmää kaikilla koulutusasteilla: esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä

ammattillisessa koulutuksessa. Esi- ja perusopetusta koskevat muutokset ovat tavoitteena ottaa käyttöön 1. elokuuta 2025. (Opetushallitus 2024.)

Varhaiskasvatuksessa inklusiivisuus on arvo, periaate ja kokonaisvaltainen ajattelutapa, joka koskee kaikkia lapsia, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämistä sekä koko yhteiskuntaa. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen riippumatta tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta. (Opetushallitus 2025a.)

2.2 Lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnittelu

Koko maan yhdenvertaisuuden ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista, järjestämistä ja kehittämistä tukee varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2022, 10). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on oikeudellisesti velvoittava määräys varhaiskasvatuksen järjestäjille. Opetus- ja kulttuuriministeriölle kuuluvat varhaiskasvatuksen yleinen suunnittelu, seuranta ja ohjaus (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2025).

Varhaiskasvatuslaki muuttui 1. tammikuuta 2025, jolloin velvollisuus laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma poistui. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus on aloitettu varhaiskasvatuslakiin tehtyjen muutosten vuoksi. Perusteet päivitetään vuoden 2025 aikana, ja uudistuksen yhteydessä tarkastellaan kaikkia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lukuja. (Opetushallitus 2025c.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) turvaa varhaiskasvatuksessa olevan lapsen oikeuden saada tavoitteellista ja suunnitelmallista opetusta, kasvatusta ja hoitoa. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan näiden toteuttamiseksi jokaiselle lapselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Lähtökohtana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle pitää olla lapsen tarpeet ja etu. Lapsen mielipide sekä toiveet pitää selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa on tärkeä tuntea lapsen vahvuudet, osaaminen sekä yksilölliset tarpeet. Tavoitteet, jotka kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, määritellään varhaiskasvatuksen henkilöstön toiminnalle. Niissä kuvataan miten pedagogisella toiminnalla sekä oppimisympäristöillä tuetaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. (Opetushallitus 2022, 12.)

Osallisuuden näkökulmasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman merkitys liittyy kasvattajien pedagogisen toiminnan arviointiin ja toteuttamiseen. Suunnitelma ei ole vain hallinnollinen asiakirja, vaan sen avulla ohjataan arjen käytännön työtä ja varmistetaan, että lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista tulee arvioida säännöllisesti, jotta sen sisältö pysyy ajantasaisena ja tukee lapsen kehitystä muuttuvissa tilanteissa. (Järvinen & Mikkola 2015, 16.)

Lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatussuunnitelmansa laatimiseen, ja hänen mielipiteensä tulee huomioida kehitystason mukaan, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus (59/1991) ja Suomen perustuslaki (731/1999) edellyttävät. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on tunnustaa lapsi aktiivisena toimijana omassa yhteisössään ja ottaa huomioon hänen mielipiteensä kaikissa suunnitelman vaiheissa. Erityisesti, jos lapsen kielelliset taidot ovat rajoittuneet tai hänellä on sairaus tai vamma, on varmistettava hänen osallisuutensa muun muassa kehonkielen ja havainnoinnin avulla. Lapsen tarpeet ja kiinnostukset tulee huomioida suunnitelmassa, ja hänelle on tarjottava mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavallaan. (Sandberg 2021, 47.)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on olennainen osa varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ja toteutusta. Tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen luottamuksellisessa ja kunnioittavassa vuorovaikutuksessa. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus ja lasten yksilölliset tarpeet. Mikäli kieli tai kulttuuri tuo haasteita, tulkkauspalvelut varmistavat ymmärryksen ja huoltajien osallisuuden. Yhteistyö ulottuu suunnitelman laatimisen lisäksi päivittäiseen vuorovaikutukseen, siirtymävaiheisiin ja toiminnan kehittämiseen. Digitaaliset viestintävälineet tukevat joustavaa ja saavutettavaa yhteistyötä. (Opetushallitus 2022, 37–38.)

2.3 Laadukkaan varhaiskasvatuksen perusteet

Hyvä ja laadukas varhaiskasvatus edellyttää ymmärrystä siitä, miksi varhaiskasvatusta toteutetaan ja millä tavoin se palvelee lapsen kasvua ja kehitystä. Perinteisesti kehityspsykologia on ollut vahva taustateoria varhaispedagogiikassa, mutta pelkkään kehitysvaiheisiin perustuva lähestymistapa ei enää riitä. Tarvi-

taan kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa, joka huomioi lapsen yksilöllisyyden, toimijuuden ja kasvuympäristön vaikutukset. Lapsi ei kehity irrallaan ympäristöstään, vaan omaksuu taitonsa, arvonsa ja kulttuuriset mallit osana vuorovaikutussellista kasvuympäristöä. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää yhdistää teoreettinen tieto käytännön kokemukseen ja havainnointiin. Kasvattajan sensitiivisyys ja kyky vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin luo perustan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Pelkkä tieto ei riitä, tarvitaan myös läsnäoloa, herkkyyttä ja taitoa tunnistaa lapsen kehitykselle suotuisat hetket. (Kronqvist 2020,10.)

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää riittävää ja ammattitaitoista henkilöstöä, joka takaa lasten fyysisen turvallisuuden, ihmisoikeuksien toteutumisen ja varhaiskasvatuslain mukaiset tavoitteet. Henkilöstömitoituksen tulee toteutua myös poissaolojen aikana, ja tähän on varauduttava ennakolta. Oikeusasiamiehen linjauksen mukaan henkilöstömitoituksen tulee täytyä päivittäin, ei vain keskiarvona, jotta varhaiskasvatuksen tavoitteet eivät vaarannu. Laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta ratkaisevaa on paitsi kelpoisuusehdot täyttävä henkilöstö myös riittävän pieni ryhmäkoko. Lain mukaan päiväkodissa tulee olla riittävästi kelpoisuudet omaavaa henkilöstöä, ja vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys. Muilla tulee olla sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto tai vastaava. Kunnalla on oltava käytössään myös erityispalveluja vastaamaan lasten moninaisiin tarpeisiin. Näiden tekijöiden toteutuminen on keskeistä varhaiskasvatuksen laadun varmistamisessa. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 114–115.)

Laadukas varhaiskasvatus rakentuu vastuullisista moniammatillisista tiimeistä ja työyhteisöistä, jotka vastaavat erilaisten lasten yksilöllisiin tarpeisiin kasvatuksessa ja hoidossa. Jokaisen ammattilaisen osaamista tulee kunnioittaa ja hyödyntää kaikkien lasten ja työyhteisön parhaaksi. Moniammatillista yhteistyötä voidaan pitää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadun perustana. Keskeinen elementti tässä työskentelyssä on ratkaisukeskeinen ja vahvuusperusteinen lähestymistapa, jossa vuorovaikutus on arvostavaa ja kunnioittavaa. (Sandberg 2021, 24.)

Varhaiskasvatuksen johtajan rooli on keskeinen pedagogiikan toteutumisessa, vaikka opettajat johtavat omia tiimejään. Johtaja vastaa siitä, että yksikön rakenteet tukevat pedagogista työtä ja mahdollistavat tiimien toiminnan lapsiryhmässä. Aikaresurssien puute voi kuitenkin estää johtajaa vierailemasta lapsiryhmissä, mikä vaikeuttaa realistisen kuvan saamista tiimityöstä ja pedagogiikasta. Toimivien rakenteiden, kuten säännöllisten palaverien ja selkeiden käytänteiden, avulla johtaja voi varmistaa pedagogiikan johtamisen koko työyhteisössä. Hyvä johtaja huolehtii siitä, että henkilöstö voi keskittyä työhönsä ja että pedagogiikan kehittämiseen on riittävästi aikaa. Lisäksi johtajan erinomaiset vuorovaikutustaidot, kuten kuuntelemisen kyky ja myötätuntoinen palautteen antaminen, ovat tärkeitä työyhteisön ja lasten hyvinvoinnin kannalta. (Ahonen 2023, 221–227.)

Erityisopettaja voi tukea päiväkodin johtajaa tiimien pedagogiikan kehittämisessä erityisesti toimintakauden alussa. Päiväkodin johtaja ja erityisvarhaiskasvatuksenopettaja tapaavat tiimin työntekijöitä ja keskustelevat ryhmän lasten mahdollisista tuen tarpeista. Kun erityisopettaja on mukana ryhmän toiminnassa, hän antaa tiimille palautetta pedagogisista käytännöistä. Tämä palaute välitetään myös päiväkodin johtajalle, jonka vastuulla on varmistaa, että sovitut työmenetelmät toteutuvat. (Järvinen & Mikkola 2015, 76.)

Laadukas ja kehittyvä varhaiskasvatus on jatkuvassa muutoksessa, mikä näkyy niin lainsäädännön, opetussuunnitelmien kuin päiväkotien toiminnassa. Uudet tutkimustulokset ja yhteiskunnalliset muutokset luovat tarpeen tarkastella varhaiskasvatuksen toimintatapoja kriittisesti ja kehittää niitä edelleen. Samalla on tärkeää säilyttää varhaiskasvatuksen historian ja perinteen myötä karttunut vankka pedagoginen perusta. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään aiempaa tietoa ja kokemusta, mutta myös uusia pedagogisia innovaatioita, jotka tukevat lapsen yksilöllistä kehitystä ja oppimismahdollisuuksia. Muutokset ja kehittäminen eivät kuitenkaan saa tapahtua vanhan osaamisen kustannuksella, vaan parhaat käytännöt ja perusarvot tulee säilyttää osana varhaiskasvatuksen kehittämistä. (Koivula, Siippanen & Eerola-Pennanen 2017, 9–12.)

3 KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Pedagogiikka joka hetkessä

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa niin sanottu kokopäiväpedagogiikka on saanut yhä keskeisemmän aseman. Termille ei kuitenkaan ole olemassa tarkkaa tieteellistä määritelmää, ja sen sijaan on ehdotettu käytettäväksi esimerkiksi kokonaisvaltaisen pedagogiikan käsitettä. Kokopäiväpedagogiikalla pyritään siirtymään pois perinteisestä, erillisiin hetkiin ja tuokioihin keskittyvästä toimintatavasta kohti näkökulmaa, jossa koko päivän aikana syntyvät tilanteet ja vuorovaikutustilanteet nähdään mahdollisuuksina tukea lapsen oppimista ja kasvua. Tämän pedagogisen ajattelun toteutuminen edellyttää huomiota muun muassa ryhmäpedagogiikkaan, henkilöstön työvuorosuunnitteluun sekä oppimisympäristöjen monipuoliseen ja tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen. (Parikka- Nihti & Ek 2024, 166.)

Jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa ja tarvitsee yksilöllistä tukea sekä laadukasta pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikan tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, joka tapahtuu niin yksilönä kuin yhteisön jäsenenä. Pedagoginen toiminta perustuu tutkittuun tietoon ja ammatilliseen osaamiseen, ja sen avulla pyritään edistämään lapsen laaja-alaista osaamista, kuten ajattelua, vuorovaikutusta sekä osallistumista ja vaikuttamista. (Sandberg 2021, 18–19.)

Pedagoginen työvuorosuunnittelu tarkoittaa henkilöstön työvuorojen järjestämistä siten, että ne tukevat lasten tarpeita ja pedagogisia tavoitteita. Kokopäiväpedagogiikassa työvuorosuunnittelun on mahdollistettava pienryhmätoiminnan toteutuminen koko päivän ajan. Tämä edellyttää tarkempaa suunnittelua, jossa työvuorosidonnaiset pedagogiset tehtävät ohjaavat päivittäistä toimintaa. Suunnittelussa otetaan huomioon eri kokoisten ja kokoonpanoiltaan vaihtelevien ryhmien tarpeet, jotta lapsilla on mahdollisuus saada yksilöllistä ohjausta koko päivän ajan. Tämä vaatii kokeilukulttuuria ja jatkuvaa kehittämistä käytännön tasolla. (Lämsä 2021, 82–83.)

Kokopäiväpedagogiikka varhaiskasvatuksessa korostaa, että pedagogiikka on läsnä koko päivän ajan, eri tilanteissa ja siirtymissä, ei vain suunnitelluissa ja ta-

voitteellisissa toiminnoissa. Se tarkoittaa tiedostettua pyrkimystä hyödyntää pedagogisia mahdollisuuksia kaikissa arjen hetkissä, kuten leikissä, ruokailussa ja ulkoilussa. (Ahonen 2023, 165–185.)

Apu ei vie oppimisen iloa eikä vähennä opittuja taitoja, vaan tukee niitä. Kun lapsella on riittävästi aikaa ja tukea, hänen oppimisensa ja kasvunsa vahvistuvat. Osallisuus rakentuu lasten vertaiskulttuurin ja aikuisten luoman kannattelevan rakenteen kohdatessa toisensa. Tämä edellyttää aikuiselta herkkyyttä ja kykyä astua vuorovaikutukseen lasten maailman kanssa. Riittävän joustava ja samalla johdonmukainen päivärytmi luo tilaa kohtaamisille ja yhteyden syntymiselle. Varhaiskasvatuksen rakenteiden tulisi mahdollistaa niin suunniteltu kuin spontaanisti syntyvä toiminta, joka tukee lapsen kokemusta osallisuudesta ja arvostetuksi tulemisesta. (Järvinen & Mikkola 2015, 17–18.)

Leikki on varhaiskasvatuksen ydin, ja sillä on merkittävä rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Se ei ole pelkästään hauskaa ajanvietettä, vaan syvälinen ja kehittävä prosessi, jossa lapsi oppii muun muassa vuorovaikutustaitoja, tunteiden säätelyä ja ongelmanratkaisua. Leikki tukee lapsen hyvinvointia tarjoamalla turvallisuutta, osallisuutta ja mahdollisuuden itsensä ilmaisemiseen. Lapsen oma aktiivisuus leikin suunnittelussa ja toteutuksessa on keskeistä, sillä se tekee leikistä merkityksellistä ja mielekästä. Aikuisten rooli on olla mahdollistajia ja herkkiä tukijoita, ei pelkästään ohjaajia. Leikin toteutuminen ei kuitenkaan ole aina itsestään selvää. Haasteita syntyy esimerkiksi silloin, kun aikuisten toiminta keskittyy liikaa ennalta asetettuihin tavoitteisiin eikä huomioi lapsen näkökulmaa. Tällöin leikki voi menettää merkityksensä ja lapsen osallisuus heikentyä. Siksi kasvattajien on tärkeää kuunnella lapsia, arvostaa leikkiä ja luoda edellytykset sekä vapaalle että tuetulle leikille. Laadukas leikki vaatii suunnitelmallisuutta, sensitiivistä vuorovaikutusta ja lapsen tarpeiden ymmärtämistä. Vain näin voidaan aidosti tukea lapsen sitoutumista, oppimista ja kasvua leikin kautta. (Wiman 2022, 243–245.)

Kun kasvattajalla on selkeät tavoitteet, hyvä ymmärrys lapsen kehityksestä ja kyky soveltaa tätä tietoa arjen tilanteissa, hän voi hyödyntää tilaisuuksia spontaanisti ilman tarkkaa suunnitelmaa. Tämä mahdollistaa lasten aloitteiden rikas-

tamisen, tukemisen ja edistämisen. Keskeistä tässä on lasten havainnointi, heidän kuuntelemisensa, herkkyyden tuntuessa hetken tarjoamiin mahdollisuuksiin ja innostua lasten aloitteista. (Kataja 2020, 60.)

Esimerkiksi liikuntakasvatus on parhaimmillaan osa päivittäistä arkea, yhteisöllistä ja lasten ideoihin perustuvaa toimintaa, eikä vain kerran viikossa tapahtuva salivuoro. Tavoitteiden mukainen liikuntahetki voi tapahtua missä tahansa, kuten pihalla, pukemistilanteissa tai leikin lomassa. Tärkeintä on kasvattajan osaaminen. Pystyykö hän soveltamaan teoriaa, tavoitteita ja menetelmiä lasten aloitteiden pohjalta, vai odotetaanko vain seuraavaa kalenteriin merkittyä salivuoroa. Spontaanisuus ei tarkoita suunnittelemattomuutta tai tavoitteettomuutta. Kun luovutaan yksittäisten hetkien suunnittelusta ja siirrytään kokonaisvaltaiseen suunnitteluun, jossa huomioidaan lapsen koko päivän hyvinvointi, voidaan rakentaa arjen sisällöt yhdessä lasten kanssa. (Kataja 2020, 60–61.)

Tärkeää on, että aikuiset tunnistavat, miten heidän palautteensa ja toimintatansa vaikuttavat lapseen, erityisesti tukea tarvitseviin. Negatiivinen palaute voi vahvistaa negatiivisuuden kehää, mutta myönteinen ja ohjaava palaute edistää lapsen kehitystä, itseluottamusta ja osallisuutta yhteisössä. Vahvuusperustainen tuki rohkaisee lasta tunnistamaan omat vahvuutensa ja luo turvallisen, tukevan ilmapiirin, jossa kaikki lapset voivat kasvaa ja kehittyä esteettömässä ympäristössä. (Sandberg 2021, 20–23.)

3.2 Toiminnan suunnittelu ja pedagoginen kehittäminen

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen voi tukea toiminnan suunnittelua ja kehittämistä, sillä se auttaa ymmärtämään lasten yksilöllisiä tarpeita ja vahvuuksia sekä yhteisön toiminnan kokonaisuutta. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät vaadi ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista, sen käyttö tukee pedagogisen toiminnan syventämistä. On tärkeää pohdita, kenen vastuulla pedagogiikan toteuttaminen on, onko se kaikkien ammattiryhmien yhteinen tehtävä vai vain tiettyjen asiantuntijoiden vastuulla. (Ahonen 2023, 165–185.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan toimintakulttuuri muodostuu monista tekijöistä, kuten arvoista, periaatteista, normeista ja tavoitteista, jotka oh-

jaavat työtä. Siihen kuuluvat myös oppimisympäristöt ja työtavat. Tärkeitä elementtejä ovat yhteistyö, vuorovaikutus, ilmapiiri, henkilöstön osaaminen, ammatillisuus ja kehittämisote. Toimintakulttuuria tukevat johtaminen, käytännöt sekä toiminnan organisointi, suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi. (Karikoski, Tiilikka 2020, 79.) Lapsen kehittymistä tukevat myös henkilökohtaiset suunnitelmat ja monialainen pedagoginen tuki, joka motivoi lasta oppimaan ja kehittymään (Sandberg 2021, 18–19).

Moniammatillinen, laadukas työote edellyttää, että jokainen kasvattaja tunnistaa ja arvostaa omia vastuualueitaan ja omaa osaamistaan. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa monenlaisten koulutusten ja osaamisperustojen tuoma rikkaus on tärkeä voimavara, mutta aina on mahdollista oppia uutta. Yhteinen kiinnostus ja uteliaisuus lasta koskevia näkökulmia kohtaan sekä käytännönläheisen tutkimustiedon ja arjen menetelmien omaksuminen ovat keskeisiä tekijöitä. (Sandberg 2021, 23.)

Päivärytmin suunnittelu, joka huomioi ruokailuajat, ulkoilun ja siirtymät, on tärkeää lasten hyvien tottumusten kehittymiselle. Aikuisen rooli on tukea lapsia siirtymätilanteissa edellisestä toiminnasta seuraavaan, jotta vältetään odottelua ja varmistetaan sujuvuus. Erityisesti arat lapset kaipaavat tutun aikuisen tukea ja läsnäoloa siirtymistä aloitettaessa. Toiminnan suunnittelussa on tärkeää, että ryhmä ei kärsi ruuhkista, ja että lapsilla on mahdollisuus itsenäiseen toimintaan, kuten leikkiin ja ulkoiluun. Aikuisen tehtävä on myös huolehtia, että aktiivinen ja passiivinen toiminta, kuten leikki ja liikunta, vuorottelevat. Kun osa lapsista tulee päiväkotiin eri aikoihin, on mietittävä, miten he voivat liittyä mukaan ryhmän toimintaan ilman, että se häiritsee muiden lasten tekemisiä. Ryhmän toiminta tulee rakentaa niin, että se tukee lasten yksilöllisiä tarpeita ja kykyjä, ja että se luo elävän ja kiinnostavan ympäristön. Tällöin ryhmä muodostaa vähitellen oman toimintakulttuurinsa. (Helenius & Lummelahti 2018, 145–147.)

3.3 Oppimisympäristöt kasvun ja osallisuuden tukena

Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan tavoitteena on taata kaikille lapsille mahdollisuus kasvaa ja kehittyä terveellisessä, turvallisessa ja oppimista edistävissä ympäristössä. Oppimisympäristöllä tarkoitetaan kaikkia tiloja, välineitä ja

käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, vuorovaikutusta ja monipuolista oppimista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan tärkeintä on lasten etu, ja tehtävänä on edistää heidän kasvuun, kehitystään ja laaja-alaista oppimistaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämän pohjalta voidaan pohtia, onko vanhemmille ja muille sukupolville tarjolla foorumi yhteiseen toimintaan ja kuinka isovanhemmat, kummit ja muut läheiset voisivat osallistua ympäristön rakentamiseen. Ympäristön kehittämisessä on huomioitava fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ulottuvuudet, jotka tukevat lasten oppimista ja vuorovaikutusta. (Helenius & Lummelahhti 2018,132.)

Pedagoginen toimintaympäristö ei ole staattinen, vaan se rakentuu jatkuvasti arjen käytännöissä, joissa sekä aikuiset että lapset osallistuvat ympäristön luomiseen. Se on prosessi, joka tapahtuu tietoisesti ja tiedostamatta, ja samalla se tuottaa varhaiskasvatuksen kulttuurisia peruseriäotteitä, arvoja ja ehtoja. Varhaiskasvatusympäristö muotoutuu arjen käytännöissä, ja kaikkien toiminnassa mukana olevien osuus on tärkeä. Myös luonto, piha ja kulttuuriperintökohteet kuuluvat osaksi tätä ympäristöä. Kasvatustieteissä on alettu kiinnittää huomiota siihen, kuinka tila vaikuttaa oppimiseen ja kuinka oppimisympäristön ymmärtämisen syntyvän vuorovaikutuksessa ja kaikkien osapuolten aktiivisessa osallistumisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen perusteet painottavat tätä ympäristön yhteisöllistä ja dynaamista luonteenpiirrettä. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 283–285.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt suunnitellaan yhdessä lasten kanssa ottaen huomioon monipuoliset tarpeet, kuten liikkuminen, leikki, lepo ja rauhallinen oleilu. Hyvin rakennettu ympäristö tukee lasten osallisuutta, tasa-arvoa ja hyvinvointia sekä edistää heidän kehitystään ja vuorovaikutustaan. Suunnittelussa huomioidaan muun muassa ergonomia, ekologisuus, esteettömyys, valaistus ja akustiikka. Ympäristöissä hyödynnetään myös teknologiaa ja inklusiivisuutta, ja ne tukevat joustavaa pedagogista toimintaa erikokoisissa ryhmissä. Digitaalisia välineitä käytetään tarkoituksenmukaisesti, ja tilat muuntuvat tarpeen mukaan. (Opetushallitus 2025b.)

Vuorovaikutuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa on puhuttu pitkään. Se on aihe, joka säilyttää ajankohtaisuutensa vuodesta toiseen. Ei ole liioiteltua sanoa, että vuorovaikutus muodostaa varhaiskasvatuksen ytimen, sillä laadukas

pedagogiikka rakentuu aina toimivan vuorovaikutuksen varaan. Vuorovaikutus koostuu sekä sanallisesta että ei sanallisesta viestinnästä. Ei sanalliseen vuorovaikutukseen kuuluvat esimerkiksi ilmeet, eleet, kehon kieli ja äänensävyt, kun taas sanallinen viestintä tarkoittaa kielellistä ilmaisua. Tämän lisäksi vuorovaikutukseen liittyy vahvasti tunneilmapiiri, jota voi olla vaikeampi määritellä, mutta jonka vaikutus on silti selvästi aistittavissa. Myönteisessä tunneilmapiirissä sekä lapset että aikuiset voivat hyvin, ja emotionaalinen hyvinvointi onkin keskeinen osa oppimista ja yksilön kokonaisvaltaista kehitystä. Vuorovaikutuksen roolia ei voi liikaa korostaa, sillä se on läsnä kaikessa toiminnassa ja vaikuttaa syvästi lapsen kokemuksiin, kasvuun ja oppimiseen. (Ahonen 2023, 112–113.)

Psyykkisesti turvallinen ympäristö antaa lapselle mahdollisuuden tuntea olonsa hyväksytyksi ja arvostetuksi. Jokaisella lapsella tulisi olla kokemus siitä, että hän kuuluu ryhmään, saa seuraa ja tulee huomatuksi omana itsenään. Myönteinen vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja ehkäisee syrjäytymistä sekä kiusaamista. Ryhmän sisällä korostuvat yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo, jotka luovat perustan terveelle sosiaaliselle kehitykselle. (Helenius & Lummelahhti 2018, 134.)

Positiivinen pedagogiikka pohjautuu positiiviseen psykologiaan ja keskittyy ihmisten vahvuuksiin, hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin. Sen tavoitteena on tukea lasten oppimista, kasvua ja elämäniloa luomalla turvallinen, innostava ja myönteinen oppimisympäristö. Kasvattajalta vaaditaan sensitiivisyyttä, tietoista läsnäoloa ja kykyä nähdä sekä vahvistaa lasten yksilöllisiä vahvuuksia. Positiivinen pedagogiikka ei tarkoita vain myönteisten tunteiden korostamista, vaan myös vaikeiden tunteiden hyväksymistä ja käsittelemistä osana oppimisprosessia. Sen ytimessä on ajatus, että hyvinvointi tukee oppimista, ja oppiminen vahvistaa hyvinvointia. Kasvattajan oma hyvinvointi ja esimerkki ovat tärkeitä, sillä myönteinen vuorovaikutus syntyy aidosta läsnäolosta ja halusta tukea jokaista lasta yksilönä. (Palander 2023, 200–203.)

Emotionaalinen oppimisympäristö puolestaan tarjoaa tilaa tunteiden tunnistamiselle, ilmaisulle ja käsittelylle. Turvallinen ja kiireetön vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä mahdollistaa luottamukselliset keskustelut, joissa lapsi voi jakaa mieltään askarruttavia asioita. Leikit, sadut, draama ja erilaiset ilmaisun muodot

auttavat lasta käsittelemään tunteitaan ja kokemuksiaan. Tällaiset hetket rakentavat lapselle kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja vahvistavat hänen tunteita- ja taitojaan. (Helenius & Lummelahti 2018, 134.)

Vahvuuspedagogiikka keskittyy lapsen luontaisten vahvuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen oppimisprosessin aikana. Sen perusajatuksena on, että jokaisella lapsella on ainutlaatuisia kykyjä, lahjakkuuksia ja luonteenpiirteitä, jotka tukevat sekä oppimista että kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tavoitteena on kehittää taitoja, kuten itseluottamusta, empatiaa, sinnikkyyttä ja uteliaisuutta, sekä kannustaa lapsia käyttämään vahvuuksiaan rakentavasti myös osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Vahvuuspedagogiikka tukee lasten itsetuntemusta ja itseohjautuvuutta sekä auttaa heitä löytämään oman paikkansa maailmassa. Kasvattajan tehtävänä on luoda ympäristö, jossa vahvuudet tunnistetaan, niitä arvostetaan ja tehdään näkyviksi, jotta lapset voivat kasvaa kohti omaa potentiaaliaan. (Palander 2023, 203–204.)

Kognitiivinen oppimisympäristö tukee lapsen ajattelun, oppimisen ja tiedon käsittelyn taitoja. Lapsi oppii parhaiten toimimalla vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa, kokeilemalla, oivaltamalla ja arvioimalla omaa oppimistaan. Digitaaliset välineet tarjoavat uusia mahdollisuuksia tutkimiseen ja itseohjautuvaan työskentelyyn, mutta aikuisen tuki on tärkeää, jotta sisältö pysyy kehitystasolle sopivana. Kognitiivinen oppiminen rakentaa pohjaa myös yhteisöllisyydelle, kun lapset oppivat tukemaan ja auttamaan toisiaan. (Helenius & Lummelahti 2018, 134.)

3.4 Pienryhmätoiminta osana kokopäiväpedagogiikkaa

Pienryhmätoiminta on keskeinen osa kokopäiväpedagogiikkaa, sillä se tukee lasten oppimista ja kehitystä koko päivän ajan. Pienryhmät voivat olla erikokoisia ja joustavasti muodostettavia, jolloin lapset voivat osallistua tilannekohtaisiin ryhmiin. Toiminnan sujuvuus edellyttää tilojen ja päivärytmin huolellista suunnittelua yhteistyössä henkilöstön kanssa. Pedagoginen työvuorosuunnittelu varmistaa, että pienryhmätoiminta toteutuu johdonmukaisesti ja tukee lasten kehitystä ja hyvinvointia läpi päivän. (Lämsä 2021, 82.)

Pienryhmätoiminnassa yhteiskuntaan integroituminen nähdään kaksisuuntaisena prosessina, jossa pyritään vahvistamaan lapsen tai nuoren sosiaalisia taitoja ja auttamaan häntä toimimaan ikätovereidensa kanssa. Tavoitteena ei ole

lapsen sopeutuminen, vaan sen varmistaminen, että ympäristö vastaa paremmin lasten tarpeisiin. (Muhonen, Lallukka & Turtiainen 2009, 11.)

Pienryhmätoiminta on pedagoginen valinta, joka liittyy yhteisöllisyyteen. Sen avulla syvennetään ja vahvistetaan vuorovaikutusta. Pienryhmätoiminnasta on tullut päiväkodeissa olennainen osa arkea, koska kasvattajille ja lapsille on siitä positiivisia kokemuksia. Pienryhmätoiminnassa mahdollistetaan lapselle turvallinen sekä ennakoitava rakenne, jossa on helppo lapsen solmia vertaissuhteita ja suunnitella omia tekemisiä sekä valintoja. Kun lapsi voi toimia ohjatusti ja turvallisesti lähikehityksen vyöhykkeellä on kasvattajan kätevämpi havainnoida sekä suunnata lapsen toimintaa. Kasvattajakin saa kokemuksia siitä, että on ollut aikaa kohdata lapsia oikeasti. (Järvinen & Mikkola 2015, 39.)

Pienryhmätoiminnan suunnittelussa tulee tavoitteiden lähteä lapsesta sekä lapsiryhmästä lasten ikä, erityistarpeet, tuen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet huomioiden. Monesti ne ilmiöt ja asiat, jotka ovat kasvattajien mielestä haasteellisempia ovat niitä asioita, joiden kautta lähdetään kehittämään toimintaa. Esimerkiksi jos ryhmässä esiintyy paljon kiusaamista ja riitaa, pitää huomio kiinnittää lasten keskinäisiin suhteisiin ja tuettava tietoisesti ryhmän ”me-hengen” syntymistä. Jos taas lapsiryhmässä esiintyy paljon levottomuutta sekä leikkien lyhytjänteisyyttä, on aloitettava oppimisympäristöjen suunnittelusta, lasten kuulemisesta sekä lasten osallisuuden kehittämisestä. (Järvinen & Mikkola 2015, 40.)

3.5 Kokopäiväpedagogiikan haasteet varhaiskasvatuksessa

Kiireisessä arjessa on helppo turvautua vanhoihin ja tuttuihin toimintatapoihin, vaikka ne eivät enää olisikaan järkeviä tai toimivia muuttuvissa olosuhteissa. Uudet tutkimukset haastavat kasvattajia arvioimaan ja muuttamaan nykyisiä käytäntöjä, rutiineja ja sääntöjä. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2022, Varhaiskasvatus valloittaa.)

Usein täyteen kalenteroitua arkea perustellaan vasun vaatimuksilla, vaikka vasu ei vaadi tiukkaa aikataulua tai viikko-ohjelmaa. Vasu korostaa eheyttämistä, lasten kiinnostuksen kohteiden huomioimista, valintojen tekemistä ja vuorovaikutuksen oppimista. Sen sijaan, että vasu keskittyisi yksittäisiin tuokioihin, se puhuu

orientaatioista ja yhteisestä maailman monimuotoisuuden tutkimisesta. Aikuisille haastavinta on nähdä arjen oppimisen, kokemisen ja yhdessäolon hetket ja tarttua niihin. (Kataja 2014, 58.)

Varhaiskasvatuksen laatu voi heikentyä, jos oppimisympäristössä on riskejä ja negatiivisia tekijöitä. Erityisen haitallista on, jos lapsiryhmässä vallitsee kielteinen ilmapiiri tai jos lapsia ei huomata tai heidät huomataan vain negatiivisessa valossa. Hyvin suunniteltu ja pitkäjänteinen varhaiskasvatus, joka keskittyy lasten hyvinvoinnin edistämiseen, voi kuitenkin tuottaa hyviä tuloksia. (Kronqvist 2020, 25.)

Odotuksemme ja oletuksemme lapsen kyvystä säädellä tunnetilojaan ohjaavat sitä, miten toimimme lapsen kanssa. Ne vaikuttavat myös siihen, miten ohjaamme, tuemme ja lohdutamme lasta. (Aro 2011, 11.) Kun lapsella on vaikeuksia itsesäätelyssä ja haastavaa käyttäytymistä, vanhemmat ja ammattilaiset miettivät, mitä nämä haasteet merkitsevät lapsiryhmän toiminnalle ja vuorovaikutussuhteille. He pohtivat, kuinka paljon lapsi tarvitsee erityistä tukea ja aikuisen apua, sekä miten muut lapset reagoivat tai mahdollisesti kuormittuvat tällaisesta käytöksestä. On myös tärkeää keskustella siitä, miten lapsen yksilöllisiin ja kehityksellisiin tarpeisiin voidaan vastata ryhmässä, kun lapsella on vaikeuksia käyttäytymisen sekä tunteiden säätelyssä. (Ruutamies, Laakso, & Poikonen 2011, 194–195.)

Joillekin varhaiskasvatuksen ammattilaisille työ lasten kanssa näyttäytyy organisoituna, jossa keskitytään lasten järjestelyyn, käytännön ratkaisuihin ja arjen sujuvuuteen. Tällöin painopiste on siinä, kuka tekee mitä, missä ja milloin, eikä siinä, mitä lapset haluaisivat tehdä, kenen kanssa tai mikä olisi heille parasta. Kun organisoinnin kohteena on ihminen, kohtaaminen jää helposti sivuun. Organisointiin keskittyvässä työotteessa haasteena on toiminnan tavoitteellisuus. Pyritäänkö järjestykseen ja organisoituun arkeen vai elämän kannalta tärkeiden asioiden oppimiseen? Päiväkodeissa on yleistä erottaa äänekkäät ja riitaiset kaverukset eri leikkeihin, pienryhmiin ja ruokapöytiin rauhallisen arjen turvaamiseksi. Vaikka yhteisellä piirihetkellä saatetaan lukea kirjaa villien pupujen rauhoittumisesta, arjessa ei aina anneta lapsille mahdollisuutta opetella oman käyttäytymisen säätelyä. Yhdessä toimiminen, yhteiset pelisäännöt, oman käyttäytymisen

säätely ja ristiriitojen selvittäminen ovat kuitenkin elämän kannalta keskeisiä taitoja. (Kataja 2020, 63–64.)

On tärkeää, että lasten näkökulma otetaan huomioon sekä pedagogisissa käytännöissä että tutkimuksessa. Kehityksellisen pedagogiikan mukaan leikki ja oppiminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa, ja ne tulisi nähdä rinnakkain kulkevin prosesseina. Lapsille leikki ja oppiminen ovat erottamattomia, vaikka aikuiset usein näkevät ne erillisinä. Siksi pedagogiikan tulisi keskittyä luomaan leikillinen ympäristö, jossa opettaja voi rikastuttaa oppimisympäristöä ja käyttää omaa osaamistaan luodakseen tilaa ja aikaa leikilliselle oppimiselle. (Kronqvist 2020, 26–27.)

4 LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Osallisuuden tavoitteet

Osallisuuden tavoitteena on lapsen oikeus vaikuttaa omaan elämäänsä sekä kokea, että oma elämä on mielekästä. Kasvatusajattelua määrittävät 2010-luvulla uudet oppimis- ja lapsikäsitykset ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Se velvoittaa lapsen osallisuuden edistämisen. Lapsen ja lapsuuden itseisarvona on aikuisuuteen valmistumisen lisäksi se, että lapsuus itsessään on ainutlaatuinen vaihe, jolloin lapsi omalla osallisuudellaan ja aktiivisuudellaan vaikuttaa omaan ympäristöönsä sekä muuttaa sitä jokaisessa kehitysvaiheessaan. Ratkaisevana tekijänä osallisuudessa on lapsen oma tunne osallisuudestaan. Vaikuttamisen ja osallisuuden tavoitteena on lapsen ja hänen perheensä toiveiden ja mielipiteiden kuulemisen vahvistamista ja antaa heille varhaiskasvatuksen suunnitteluun sekä arviointiin mahdollisuuden osallistua. (Järvinen & Mikkola 2015, 13.)

Oikeus ilmaista mielipiteensä perustuu käsitteellisesti ja historiallisesti vapauteen uskoa toisin, ja tämä oikeus on keskeinen osa lapsen osallisuutta. Suomessa keskustelu lasten oikeuksista ja heidän mahdollisuudestaan vaikuttaa omaan elämäänsä alkoi 1980-luvulla, jolloin lapsia koskevaa lainsäädäntöä alettiin uudistaa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen voimaantulo vuonna 1991 vahvisti lapsen itsenäisen oikeudellisen aseman ja liitti sen osaksi laajempaa ihmisoikeuskeskustelua. Sopimuksen keskeinen eetos keskittyy erityisesti lapsen kunnioittamiseen ja autonomian turvaamiseen. Lapsen oikeuksien komitea on painottanut, että lapsen oikeuksien sopimusta on tarkasteltava kokonaisuutena, erityisesti osallisuuden kannalta. Suomessa lapsen oikeus osallistua on kuitenkin usein ymmärretty liian kapeasti sääntömuotoiseksi oikeusnormiksi, joka määrittelee vain silloin, kun lasta kuullaan oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. Tämä rajaa osallisuutta, sillä se ei huomioi lapsen oikeutta vaikuttaa laajemmin itseään koskeviin asioihin. Lapsen osallistumisoikeuden tulisi ulottua yli juridisten kuulemisten ja olla keskeinen osa lapsen arkea ja päätöksentekoa. (Pajulammi 2014, 137–139.)

Osallistuminen ja osallisuus ovat erillisiä käsitteitä, joilla on merkittäviä eroja. Osallistuminen viittaa konkreettiseen toimintaan ja siihen, että yksilö ottaa osaa

johonkin, kun taas osallisuus käsittää laajemmin oikeuden saada tietoa itseä koskevista asioista, mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa niihin. Osallisuus sisältää sekä yksilöllisen että yhteisöllisen ulottuvuuden, sillä yksilö voi kokea itsensä arvokkaaksi, mutta myös ympäröivän yhteisön tulee mahdollistaa tämä osallisuus. Osallisuus tarkoittaa sitä, että lapsen mielipiteitä kuullaan ja ne otetaan aktiivisesti huomioon päätöksenteossa, ja se on oikeus omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä, yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Pajulammi 2014, 141–142.)

4.2 Varhaiskasvattajan rooli osallisuuden tukemisessa

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu parhaiten, kun sitä tuetaan tarkoituksenmukaisilla pedagogisilla menetelmillä, kuten mosaiikkimenetelmällä, projektityöskentelyllä ja pedagogisella dokumentoinnilla. Näiden avulla lapsen ääni ja kiinnostuksen kohteet tuodaan näkyviksi ja niillä rakennetaan pitkäkestoisia, tutkivaa oppimista. Dokumentointi tukee lapsen ajattelun kehittymistä ja auttaa kasvattajia suuntaamaan toimintaansa. Inklusiivisuus varmistaa, että kaikki lapset voivat osallistua tasavertaisesti, omista valmiuksistaan käsin. Osallisuus näkyy arjen käytännöissä, joissa jokainen lapsi kohdataan ainutlaatuisena ja merkityksellisenä toimijana. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022.)

Varhaiskasvatuksen aloittaminen lapsella tarkoittaa uuteen yhteisöön liittymistä, sen käytäntöihin ja tapoihin lapsi vähitellen tutustuu. Vuorovaikutuksessa toisiin lapsiin ja aikuisiin rakentuu osallisuus ja silloin kun lapsi kokee tulevaisuutensa ymmärrettäväksi ja kuulluksi. Lapsen aloitteisiin sekä ideoihin suhtaudutaan positiivisesti ja kannustavasti ja hän saa tehdä valintoja sekä olla osallisena päätöksenteoissa. (Järvinen & Mikkola 2015, 17.)

Tutkimuksissa, jotka koskevat osallisuutta on aina kerta toisensa jälkeen keskeisimmäksi osallisuutta edistäväksi tekijäksi nostettu esiin kasvattajan lapsikäisyyden muuttuminen. Suunnitteluun lasten mukaan ottaminen tarkoittaa uusien toimintatapojen ja rutiinien omaksumista. Lapsen oppimisen iloa ja omatoimisuutta mahdollistetaan niin, että lapsi saa aikaa harjoitella taitoja sekä hän saa riittävästi apua. Aikuisilta edellytetään kykyä sekä kiinnostusta olla lasten vertaiskulttuuriin

yhteydessä. Joustavasti vakaa ja tarpeeksi väljä päivärytmi luo yhteyksien synty-
miselle tilaa. Spontaani ja suunniteltu toiminta ja kohtaaminen aikuisten ja lasten
välillä mahdollistetaan toiminnan rakenteilla. (Järvinen & Mikkola 2015, 17–18.)

Lapselle on tärkeää kokea itsensä osaksi ryhmää, sillä osallisuuden ja yhteen-
kuuluvuuden tunteet tukevat hänen kasvuaan ja kehitystään. Varhaisvuosina lap-
set oppivat ilmaisemaan itseään, jakamaan mielipiteitä ja pyytämään apua, mikä
voi olla haastavaa joillekin kielellisten tai muiden tuen tarpeiden vuoksi. Taitojen
kehittäminen ja ryhmän kulttuuri vaikuttavat siihen, kuinka lapsi voi vaikuttaa ryh-
mässä, ja ammattilaisten on varmistettava kaikkien lasten osallisuus. Lapsen toi-
mijuus ilmenee vuorovaikutuksessa, jossa lämpimät ja sensitiiviset suhteet tuke-
vat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tärkeää on kuunnella lasten mielipiteitä ja kiin-
nittää huomiota myös ei-sanallisiin viesteihin, kuten ilmeisiin ja kehonkieleen.
(Sandberg 2021, 58–59.)

4.3 Osallisuutta rajoittavat tekijät varhaiskasvatuksessa

Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa kohtaa useita haasteita,
vaikka käytettävät menetelmät ja työkalut olisivatkin hyviä. Pelkkä menetelmän
sisällyttäminen päiväkotiryhmän arkeen ei takaa, että osallisuus toteutuu, sillä
sen kokemus on lopulta lapsen itsensä määriteltävissä. Osallisuuden suurimpia
esteitä on pedagogiikassa usein sen liian kapea määrittely. Lapsen kuuleminen
saatetaan ymmärtää rajoitetusti, jolloin aikuiset tekevät päätökset ilman lapsen
todellista osallistumista. Osallisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää tarkas-
tella, miten kuuleminen käytännössä tapahtuu ja kuinka se edistää lapsen koke-
mista omasta merkityksellisyydestään. (Leinonen 2014, 36.)

Perinteinen päivähoiton päiväjärjestys kaipaava väljyyttä, jotta aikuisilla olisi aidosti
aikaa pysähtyä kuuntelemaan lasten ajatuksia, aloitteita ja ehdotuksia. Tiukasti
aikataulutetut viikoittaiset toimintahetket, kuten musiikki-, askartelu- tai jumppa-
tuokiot, eivät välttämättä tarjoa riittävästi tilaa lasten osallisuudelle tai vaikutta-
mismahdollisuuksille. On tärkeää tarkastella aikuisen asennoitumista lapsen aut-
tamiseen ja osallistamiseen. Osallisuus ei saa näyttäytyä yksipuolisena vaati-
muksena omatoimisuudesta tai pärjäämisestä yksin. (Järvinen & Mikkola 2015,
17.)

Tärkeä haaste on myös osallisuuden pitäminen itsestäänselvytenä. Jos osallisuus nähdään vain vapaan leikin ja rajoitettujen valintojen kautta, jäävät lasten mahdollisuudet kehittää ryhmän toimintakulttuuria ja osallistua kokonaisvaltaisesti toimintojen suunnitteluun ja arviointiin vähäisemmiksi. Tällöin osallisuus jää rajoitetuksi, ja ei tue lapsen kykyä vaikuttaa omaan oppimiseensa ja ympäristöönsä. (Leinonen 2014, 37.)

Haasteena on lasten erilaisuus ja se, miten eri lapset kokevat osallisuuden. Kun aktiivisimmat lapset vievät puheenvuoroja hiljaisempien edestä, tai kaikki lapset eivät halua käyttää puheenvuoroja, voi osallisuus jäädä epätasa-arvoiseksi. Lisäksi erityistarpeet voivat asettaa rajoituksia osallisuuden pedagogiikalle. Tällöin on tärkeää, että aikuiset huolehtivat siitä, että jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin omalla tavallaan, ja että lasten osallisuus on mahdollista toteuttaa monenlaisilla tavoilla. (Leinonen 2014, 38)

Pedagoginen lähestymistapa osallisuuden edistämiseksi vaatii jatkuvaa reflektointia ja arviointia, sekä aktiivista vuorovaikutusta lasten kanssa. Osallisuuden pedagogiikan tavoitteena on luoda kulttuuri, jossa kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa ja jossa aikuinen tukee lasten itsenäisyyttä ja vastuullisuutta. (Leinonen 2014, 38–39.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön prosessi ja kyselyn toteutus

Tutkimus alkaa aiheesta, joka kaippaa tutkimusta ja voi olla tutkijalle omista havainnoista syntynyt (Juutti & Puusa 2020. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan?). Opinnäytetyön prosessi käynnistyi joulukuussa, jolloin aloimme suunnitella tutkimuksen aihetta. Koska olemme työskennelleet pitkään varhaiskasvatuksessa, aiheen rajaaminen ja valitseminen lähti liikkeelle yhteisestä kiinnostuksesta kokopäiväpedagogiikkaa ja lapsen osallisuutta kohtaan. Aihe valikoitui sen ajankohtaisuuden ja oman kiinnostuksemme pohjalta selvittää aiheesta lisää.

Ongelmanasettelussa on tärkeää miettiä, millaista tietoa tutkimuksessa pyritään saamaan ilmiöstä. Tavoitteet määrittelevät, millaisia kysymyksiä tutkimuksessa tulisi esittää kyseisestä ilmiöstä. (Jyväskylän yliopisto 2025.) Tutkimusongelmaa pohtiessamme opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi valikoituivat lopulta seuraavat: Miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta? Mitkä tekijät rajoittavat osallisuuden toteutumista kokopäiväpedagogiikassa?

Opinnäytetyön teimme Lapin ammattikorkeakoulun raporttipohjalle. Työskentelimme tiiviissä yhteistyössä, käyttäen apuna Teams-kokouksia ja WhatsAppia viestintävälineinä. Vastuualueet jaettiin selkeästi, ja yhteistyö sujui sujuvasti ja tavoitteellisesti. Opinnäytetyö toteutettiin työn ja opintojen ohessa, mikä korosti aikataulutuksen merkitystä ja vaati tehokasta ajanhallintaa.

Aloitteleville tutkijoille on tyypillistä halu käsitellä laajasti kaikkia kiinnostavia ilmiöitä, mikä voi johtaa hajanaisuuteen. Avoimuus ei kuitenkaan tarkoita rajaamattomuutta. On tärkeää tiedostaa, että kaikkea kerättyä aineistoa ei voida sisällyttää tutkimukseen, vaan tutkimusasetelman rajaaminen on välttämätöntä. Tämä tarkoittaa sekä sisällöllistä että menetelmällistä fokusta. Tutkijan omat näkökulmat ja intressit vaikuttavat siihen, mitä aineistoa kerätään ja miten sitä tulkitaan. Laadullinen aineisto ei siis esiinny sellaisenaan objektiivisena todellisuutena, vaan se on aina tutkijan tulkinnan ja tarkastelunäkökulman muovaama. (Kiviniemi 2015, 77.) Opinnäytetyössä samalla vaikeinta ja mielenkiintoisinta oli rajata kerätty aineisto siten, että se vastasi tutkimuskysymyksiimme. Paljon mielenkiintoista materiaalia joutui jättämään tutkimuksen ulkopuolelle, ettei asia menisi liian laajaksi.

Opinnäytetyössä voi hyödyntää ensisijaisia aineistoja, joita kerätään itse, kuten kyselyt ja havainnointiaineistot. Näiden aineistojen tarkoitus on vastata suoraan tutkimusongelmaan tai -kysymyksiin. Toissijaiset aineistot ovat puolestaan muiden keräämiä materiaaleja, kuten kirjoista, artikkeleista tai internetistä löytyviä tietoja. Nämä aineistot eivät yleensä yksinään riitä vastaamaan tutkimusongelmaan yhtä hyvin kuin ensisijaiset aineistot. (Vilkkä 2021, Kohti aineiston valintaa.) Opinnäytetyön teoriaosuutta keräsimme selailemalla erilaisia lähdemateriaaleja kuten kirjallisuutta, eri lakeja, aikaisempia tutkimuksia, verkkosivustoja sekä tieteellisiä artikkeleita. Opinnäytetyössämme aineistonkeruu tapahtui kahdella päämenetelmällä. Valmiiden materiaalien hyödyntämisellä ja sähköisen kyselyn avulla. Näiden menetelmien yhdistelmä mahdollisti laajan ja monipuolisen aineiston keruun, joka tuki tutkimuksemme tavoitteita.

Tutkimuksen on tuotettava uutta tietoa tai vaihtoehtoisesti sen on esitettävä miten vanhaa tietoa voi yhdistellä tai hyödyntää uudella tavalla (Vilkkä 2015, Tutkimusetiikka). Pyrkimyksenä tutkijalle ei ole odottamattomien seikkojen paljastaminen. Lähtökohtana ei ole tämän vuoksi hypoteesin tai teorian testaaminen vaan aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu. (Hirsijärvi ym. 2009, 165.) Halusimme tarkastella kokopäiväpedagogiikan ja lapsen osallisuuden tukemista varhaiskasvatuksessa eri näkökulmista, yhdistäen aiempaa tietoa arjen käytäntöihin. Tämä lähestymistapa laajensi teoreettista tietämystä ja tarjosi konkreettisia ehdotuksia toiminnan kehittämiseen ja parantamiseen.

Tutkimuksen tekeminen yhdistää sekä teoreettisia pohdintoja että käytännön järjestelyjä ja toimia. Jo tutkimusongelman valinnassa, erityisesti sen rajaamisessa, on usein tarpeen käsitellä tutkimuksen toteutukseen liittyviä kysymyksiä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 177). Opinnäytetyön teossa olemme käyttäneet monia menetelmiä, kuten omaa pohdintaa, aineiston keruuta ja analysointia sekä teoreettisten käsitteiden pohdintaa. Lisäksi olemme hyödyntäneet erilaisia ohjelmia, kuten Google Formsia kyselyiden tekemiseen. Copilotia ja ChatGPT-4:ää olemme hyödyntäneet apuna siihen, miten tiivistämme omin sanoin esimerkiksi kirjallisuutta.

Kuten Kettunen (2018) toteaa, tutkimuslupa on haettava kohdeorganisaatiolta ennen tutkimuksen aloittamista, ja siihen on liitettävä tarvittavat asiakirjat. Näin

toimimme myös omassa opinnäytetyössämme. Haimme tutkimusluvan varhaiskasvatusorganisaatiolta varhaiskasvatusjohtajan kautta ja liitimme hakemukseen vaaditut liitteet. Kettusen (2018) mukaan tutkimusluvan saaminen ei kuitenkaan vapauta tutkijaa vastuusta. Tämän huomioiden varmistimme, että tutkimus toteutettiin eettisesti, huolellisesti ja osallistujien oikeuksia kunnioittaen koko prosessin ajan.

Kysely on yksi tapa kerätä aineistoa. Kvalitatiivinen tutkimus ei välttämättä tarkoita sitä, että tutkijan pitää olla läheisessä kontaktissa tutkittaviin, vaan tutkija voi olla myös etäällä tutkittavasta. Yleensä etuna kyselytutkimuksille pidetään sitä, että niiden kautta pystytään saamaan kyselyyn mukaan paljon ihmisiä ja pystytään kysymään myös monia asioita. Tämä menetelmä on tehokas, koska se pystyy säästämään tutkijan aikaa sekä vaivannäköä. Myös kustannukset sekä aikataulu voidaan melko tarkasti arvioida. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 193–195). Sähköisen kyselyn toteutimme Google Forms –ohjelmalla maaliskuuhun vaihteessa. Tavoitteenamme oli saavuttaa suuri joukko vastaajia nopeasti ja kustannustehokkaasti. Sähköinen toteutustapa mahdollisti joustavan vastaamisen. Kyselyssä käytimme tarkasti muotoiltuja ja ennalta määriteltyjä kysymyksiä, jotka auttoivat keräämään johdonmukaista ja vertailevaa tietoa. Vastaaminen tapahtui anonyymisti, mikä paransi vastausten rehellisyyttä.

Kyselyn toteutimme laadullisena eli kvalitatiivisena. Laadullista tutkimusta tehdään, koska ajatuksena on auttaa ihmisiä entistä paremman elämän elämiseen (Juuti & Puusa 2020, Loppusanat. Laadullisen tutkimuksen perimmäisistä päämääristä). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Siihen kytkeytyy ajatus, että todellisuus on moninainen. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Kyselyllä halusimme selvittää, miten eri yksiköiden kasvatusvastuulliset työntekijät kokevat osallisuuden ja kokopäiväpedagogiikan toteutumisen omassa ryhmässään sekä millaisia rajoitteita niiden toteutumisessa koetaan.

Kohdejoukkoa ei valita käyttäen satunnaisotoksen menetelmiä, vaan valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkija ei myöskään määritä sitä mikä on tärkeää. (Hirsijärvi ym. 2009, 164.) Kyselyn teimme ennalta valitsemiimme neljään varhaiskasvatussyksikköön niin, että vastaajat pysyivät koko tutkimuksen ajan anonyymeinä.

Kyselyssä oli viisi monivalintakysymystä ja neljä sanallisesti vastattavaa kysymystä, jotka pohjautuivat tutkimuskysymyksiimme. Nämä kysymykset olivat sellaisia, joihin tuli kyselyyn vastaajien omia ajatuksia ja kokemuksia aiheesta.

Kyselypohjan valmistumisen jälkeen otimme yhteyttä puhelimitse valittujen varhaiskasvatusyksiköiden esihenkilöihin. Yhteydenoton aikana sovimme, että lähetämme kyselyn sähköpostilla esihenkilöille ja he välittävät kyselyn eteenpäin oman varhaiskasvatusyksikkönsä kasvatusvastuulliselle henkilöstölle. Varmistimme näin, että kysely tavoittaisi oikean kohderyhmän ja kyselyyn voisi vastata anonymisti ilman, että me käsittelemme vastaajien henkilökohtaisia tietoja.

Tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti liitimme sähköpostilla lähetettävään kyselyyn liitteeksi myös tutkimusluvan. Tutkimuslupa on tärkeä dokumentti osallistujien suostumuksen ja tutkimuksen läpinäkyvyyden varmistamiseksi. Koska tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava vastausprosentti, lähetimme muistutusviestin puolesta välissä kyselyä. Muistutuksen avulla halusimme korostaa jokaisen vastauksen tärkeyttä ja kannustaa työntekijöitä osallistumaan tutkimukseen. Yhteistyö varhaiskasvatusyksiköiden esihenkilöiden kanssa oli tärkeä osa tutkimuksen toteutusta, ja heidän apunsa kyselyn jakamisessa oli arvokasta aineiston keruun toteutumiseksi.

Aineiston tallensimme OneDriveen, suojasimme sen vahvalla salasanalla ja tallensimme erilliseen kansioon, johon pääsy oli rajoitettu vain meille, opinnäytetyön tekijöille. Aineiston käsittelyssä otimme huomioon hyvät tieteelliset käytännöt, ja varmistimme aineiston luotettavuuden, rehellisyyden, vastuunkannon ja arvostuksen koko tutkimusprosessin ajan.

Huolellisesti suunnitellun kyselylomakkeen voi käsitellä nopeasti tallennettuun muotoon ja tietokoneen avulla analysoida sen. Tällä lailla kerättyyn tietoon ja sen käsittelyyn on kehitelty tilastolliset raportointimuodot ja analysointitavat. (Hirsijärvi ym. 2009, 19.) Vastauksista teimme selkeät kaaviot Google Formsin avulla havainnollistamaan vastauksien jakaumaa kunkin kysymyksen kohdalta.

Aineiston analysointiin on monia eri tapoja, jotka voidaan jaotella kahteen pääryhmään, selittämiseen pyrkivään ja ymmärtämiseen pyrkivään lähestymistapaan. Analyysimenetelmä valitaan sen mukaan, mikä parhaiten vastaa tutkimuksen kysymyksiin tai ratkaistavaan ongelmaan. Erityisesti laadullisen tutkimuksen

analyysivaihetta pidetään monesti haastavana. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224.) Monivalintakysymykset analysoimme selittävään pyrkivällä lähestymistavalla. Sanallisesti analysoimme ymmärtämiseen pyrkivällä selitystavalla.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa huolellinen ja tarkka kuvaus siitä, miten tutkimus on toteutettu. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksen kaikki vaiheet on dokumentoitava selkeästi. Aineiston keruutilanteet pitäisi esitellä avoimesti ja rehellisesti. Analyysivaiheessa on erityisen tärkeää tehdä selkeitä luokitteluja, ja lukijalle olisi kerrottava, miten luokittelut on muodostettu ja millä perusteilla. Lisäksi tutkijan tulkinnat ja johtopäätökset tulisi perustella selkeästi ja osoittaa, mihin ne pohjautuvat. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.) Opinnäytetyömme luotettavuutta on varmistettu huolellisella dokumentoinnilla ja avoimuudella. Aineiston keruu ja analyysi on esitelty tarkasti. Tulkintamme ja johtopäätöksemme pohjautuvat aineistoon, ja prosessi on esitetty läpinäkyvästi ja rehellisesti.

Työ eteni koko prosessin ajan suunnitelmallisesti ja aikataulun mukaisesti, mikä mahdollisti aineistonkeruun onnistuneen toteuttamisen sovituksessa ajassa. Tiiviistä aikataulusta huolimatta etenimme johdonmukaisesti, ja prosessin aikana pidetty säännöllinen yhteydenpito sekä tiivis yhteistyö tukivat työn sujuvaa edistymistä. Opinnäytetyö rakentui vaiheittain, ja teoreettisen viitekehyksen yhdistyminen analyysivaiheessa kerättyyn aineistoon mahdollisti syvällisen tarkastelun tutkimuskysymysten kannalta. Teorian ja empiirisen aineiston vuoropuhelu vahvisti tutkimuksen luotettavuutta sekä syvensi ymmärrystä kokopäiväpedagogiikan vaikutuksista lapsen osallisuuteen. Kokonaisuutena prosessi tuotti tutkimustavoitteiden kanalta olennaista ja merkityksellistä tietoa.

5.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta voidaan luonnehtia prosessiksi, jossa tutkija toimii keskeisenä tiedon tuottamisen välineenä. Tutkimus etenee vaiheittain, mutta ei aina selkeästi rajattujen askelten kautta. Tutkimustehtävä, aineistonkeruu ja analyysi muotoutuvat usein vähitellen tutkimusprosessin edetessä, ja prosessi itsessään muistuttaa oppimiskokemusta. Tämän lähestymistavan keskeinen piirre on tutkijan pyrkimys ymmärtää ilmiöitä tutkittavien näkökulmasta ja asettua lähelle tutkimuksen kohdetta. Ilmiötä lähestytään kerätyn aineiston

avulla, ja sen merkitykset avautuvat tutkijalle tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2015, 74.) Alun perin aineistonkeruumme keskittyi lähinnä varhaiskasvatuksen kokopäiväpedagogiikkaan ja lapsen osallisuuteen, mutta tutkimusprosessin edetessä aineistoa laajennettiin ja täydennettiin tutkittavien näkökulmien syvällisemmän ymmärtämisen tueksi.

Laadullinen tutkimus on menetelmä, joka keskittyy ihmisten kokemusten ja sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuden ymmärtämiseen. Sen avulla tutkijat voivat syventyä arkipäivän ilmiöihin ja tulkita niitä ihmisten subjektiivisten merkitysten kautta. Tämä tutkimustapa on erityisen hyödyllinen, kun halutaan kuvata ja ymmärtää monimutkaisia ja monitulkintaisia ilmiöitä ihmisten näkökulmasta. (Vilkkä 2021, laadullinen tutkimus.) Halusimme muokata kyselyn kysymykset niin, että avoimien vastausten avulla saamme yksilöiden henkilökohtaisia kokemuksia heidän työympäristöstään. Tavoitteena oli kerätä syvempää tietoa työympäristön haasteista, mahdollisuuksista ja tunteista, joita vastaajat kokevat. Avoimet kysymykset antoivat tilaa subjektiivisille näkemyksille, jotka jäävät helposti huomaamatta suljetuilla kysymyksillä.

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkimuksen elementtien, kuten tutkimustehtävän, teorianmuodostuksen, aineistonkeruun ja analyysin joustava ja samanaikainen kehitys. Nämä elementit eivät etene lineaarisesti vaan lomittuvat ja vaikuttavat toisiinsa tutkimuksen aikana. Tutkijan tietoisuus kehittyy jatkuvasti, ja sitä hyödynnetään esimerkiksi tutkimuskysymyksen tarkentamisessa tai aineistonkeruumenetelmien uudelleenarvioinnissa. Tämä edellyttää tutkijalta kykyä reflektoida omaa rooliaan sekä valmiutta tarkistaa ja linjata tutkimuksen kulkua uudelleen. (Kiviniemi 2015, 74–75.) Tutkimusprosessin aikana tutkimuskysymykset tarkentuivat ja kehittivät, mutta pääteemat pysyivät ennallaan. Vastausten ja niistä nousseen teorian tiedon avulla tietoisuutemme tutkimusongelmasta syventyi, mikä mahdollisti kysymysten täsmentämisen ja tutkimuksen sujuvan etenemisen. Tämä joustava lähestymistapa auttoi meitä tarkentamaan tutkimuksen kulkua ja syventämään ymmärrystämme ilmiöistä.

Tutkimus voidaan myös nähdä jatkuvana päätöksenteon ja ongelmanratkaisun sarjana, jossa tutkimusongelma täsmentyy prosessin aikana. Alussa tutkijalla voi olla vain alustavia ajatuksia tai työoletuksia, joiden varassa hän tekee valintoja. Näitä ideoita voidaan kutsua johtolangoiksi, jotka ohjaavat tutkimuksen kulkua,

mutta voivat muuttua tai vaihtua kokonaan matkan varrella. Tutkija toimii ikään kuin salapoliisina, joka tarkastelee ilmiötä vaihteittain syventyvistä näkökulmista. Mielenkiinnon kohteet voivat tutkimuksen edetessä tarkentua, ja tutkimuksen suunta voi kehittyä uuden tiedon ja kokemusten myötä. (Kiviniemi 2015, 75.) Koska molemmilla on pitkä kokemus varhaiskasvatuksesta, alkuvaiheessa tutkimuksemme pohjautui tiettyihin ennakko-oletuksiin ja työteoreettisiin käsityksiin, jotka ohjasivat tutkimuksen kulkua. Kyselytulosten avulla näkökulmat syventyivät ja tarkentuivat, mikä puolestaan vaikutti tutkimusprosessin etenemiseen ja suuntaan.

Rajaaminen liittyy myös siihen, että tutkija selkeyttää omaa tulkinnallista perspektiiviään ja määrittää tutkimuksensa fokuksen. Tutkimuksen kuluessa tutkija muodostaa käsityksen siitä, mikä on aineistosta nouseva keskeinen sanoma, jonka nostaminen tarkastelun keskipisteeksi on tutkimuksen tehtävänä. Näin tutkimus ei ainoastaan kerro ilmiöstä, vaan myös jäsentää sen merkitystä tutkijan ja tutkittavien näkökulmista käsin. (Kiviniemi 2015, 77.) Tutkimuksessamme rajaaminen auttoi selkeyttämään tulkinnallista perspektiiviämme ja määrittämään tutkimuksen fokuksen. Aineiston keruun edetessä keskeinen sanoma alkoi nousta esiin, ja sen tarkentaminen ohjasi tutkimuksen suuntaa. Kyselytulokset olivat keskeisessä roolissa, sillä ne syvensivät ymmärrystämme ja tarkensivat näkökulmia, auttaen meitä jäsentämään ilmiön merkitystä niin omasta kuin tutkittavien näkökulmista.

5.3 Eettiset lähtökohdat ja periaatteet

Peruskysymyksiä etiikalle ovat ne kysymykset, jotka ovat kysymyksiä oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta (Hirsijärvi ym. 2009, 23). Tutkimusetiikka kulkee tutkimusprosessin mukana aina ideointivaiheesta tutkimustulosten tiedottamiseen. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan pelisääntöjä, jotka on yhteisesti sovittu suhteessa tutkimuskohteeseen, kollegoihin, toimeksiantajiin, suureen yleisöön sekä rahoittajiin. Kun puhutaan hyvästä tieteellisestä käytännöstä, sillä tarkoitetaan, että tutkijat noudattavat tutkimusmenetelmissä ja tiedonhankintamenetelmissä eettisesti kestäviä menetelmiä. Toisten tutkijoiden töitä ja saavutuksia tulee myös kunnioittaa ottamalla huomioon toisten tutkijoiden samasta aiheesta tekemät työt ja saavutukset. (Vilkkä 2015, Tutkimusetiikka.) Olemme koonneet

teoreettisen viitekehyksen siten, että se ei syyllistä varhaiskasvatuksen ammattilaisia, vaan esittää tutkimustulokset ja pohdinnat objektiivisesti ja rakentavasti. Tutkimuksessa noudatamme eettisiä periaatteita, jotka kunnioittavat varhaiskasvattajien työtä ja tukevat käytännön kehittämistä ilman leimaamista.

Vastuunkanto, rehellisyys, luotettavuus ja arvostus ovat eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan peruseriaatteita hyvässä tieteellisessä käytännössä. Hyvä tieteellinen käytäntö muodostuu menettelytavoista, joiden avulla huolehditaan hyvän tieteellisen käytännön tieteellisen toiminnan toteutumisesta koko sen elinkaaren ajan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11.) Tutkijan on otettava huomioon tutkimusentekoon liittyen useita eettisiä kysymyksiä. Edellytys eettisesti hyvälle tutkimukselle se, että tutkimusteossa aina noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsijärvi ym. 2009, 23.) Olemme varmistaneet tutkimusprosessin aikana, että tutkimusetiikka on toteutunut asianmukaisesti.

Lähdeviitteiden merkitseminen asiallisesti tutkimussuunnitelmaan on järkevä toimintatapa ja samalla eettisesti oikein. Tutkimuksen ja tutkimussuunnitelman ymmärtäminen edellyttävät, että suunnitelmat ja tutkimukset on kirjoitettu rehellisesti, täsmällisesti ja tarkasti. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen tulee noudattaa kontrolloitavuutta ja avoimuutta. (Vilkkä 2015, Tutkimusetiikka.) Lähdeviitteiden huolellinen merkitseminen oli keskeinen osa tutkimusprosessia, joka varmisti tutkimuksen eettisyyden ja tieteellisen luotettavuuden. Pidimme tärkeänä, että tutkimussuunnitelma oli rehellisesti, täsmällisesti ja tarkasti kirjoitettu, mikä edisti avoimuutta ja kontrolloitavuutta koko tutkimusprosessin ajan.

Tieteellisessä tutkimuksessa Suomessa noudatetaan yleisiä periaatteita, jotka ohjaavat tutkijoita kaikilla tieteenaloilla. Ensinnäkin tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa kunnioitetaan. Suomen perustuslain (1999/731, 6–23§) mukaan kaikilla on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen. Toiseksi aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön sekä luonnon moninaisuuden kunnioittaminen on tärkeää. Kolmanneksi tutkimus toteutetaan niin, että siitä ei aiheudu haittoja, riskejä tai vahinkoja ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuksessa mukana oleville. Lisäksi kaikessa tieteellisessä tutkimuksessa Suomessa noudatetaan TENKin laatimia ohjeita hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Suomen perustuslain 16 § turvaa tieteen vapauden, mutta

tämä vapaus tulee käyttää vastuullisesti. Tutkimuksiin, jotka kohdistuvat ihmisiin, on laadittu eettiset periaatteet, jotka suojaavat tutkimuskohteena olevia ihmisiä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.) Olemme noudattaneet Suomen perustuslain ja TENKin ohjeita tutkimuksessa, kunnioittaen tutkittavien oikeuksia ja yksityisyyttä.

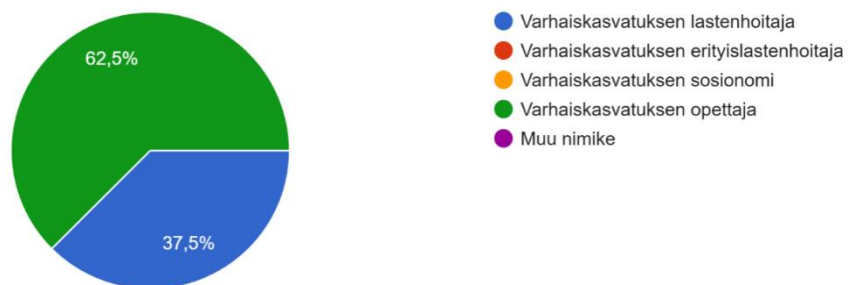
Aineiston eettisyys kattaa sen koko elinkaaren, mukaan lukien keräämisen, käsittelyn, säilytyksen ja hävittämisen. Opinnäytetyössä on tärkeää soveltaa lähdekritiikkiä kaikkiin käytettäviin aineistoihin. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tulee aina informoida aineiston keräämisestä ja sen tarkoituksesta, ja heidän osallistumisensa tulee perustua suostumukseen. Suostumus on myös saatava organisaatiolta, jota henkilöt edustavat tutkimuksessa, erityisesti jos he käyttävät työnantajan työaikaa esimerkiksi haastatteluihin. (Vilka 2021, Aineiston eettiset lähtökohdat.) Olemme noudattaneet eettisiä periaatteita aineiston keräämisessä, käsittelyssä ja säilytyksessä. Lähdekritiikkiä sovellettiin kaikissa aineistoissa arvioimalla lähteiden luotettavuutta, ajankohtaisuutta ja asiantuntijuutta. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto poistetaan asianmukaisesti eikä sitä käytetä enää jatkossa.

6 KYSELYN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkimuksen tulokset ja vastaajien näkemykset

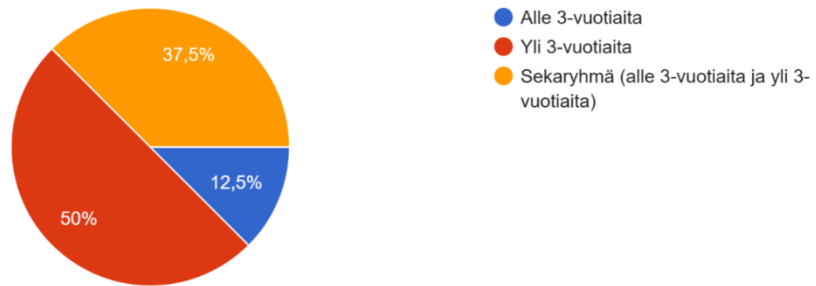
Tässä kappaleessa analysoimme saadut vastaukset suhteessa teoreettiseen viitekehukseen, joka käsittelee kokopäiväpedagogiikkaa, lapsen osallisuutta ja hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Kysely lähetettiin sähköisesti neljään ennalta sovittuun varhaiskasvatustyksikköön. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata kahden viikon ajan. Vastaajia tuli yhteensä yhdeksän. Yksi vastauksista on jätetty analyysin ulkopuolelle, koska se saapui vasta määräajan päätyttyä. Näin ollen analyysiin sisällytettiin yhteensä kahdeksan vastausta. Vastausprosentin tarkkaa määrittelyä ei voitu tehdä, koska saatavilla ei ollut tietoa siitä, kuinka monelle kysely lopulta lähetettiin. Vastaajien määrä jäi kuitenkin odotettua pienemmäksi.

Kyselyn tavoitteena oli selvittää, miten laadukas kokopäiväpedagogiikka tukee lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkastelimme, millaisia rajoituksia kokopäiväpedagogiikka tuo esiin osallisuuden näkökulmasta. Halusimme myös selvittää miten kokopäiväpedagogiikan ja osallisuuden tukeminen arjessa koetaan varhaiskasvatusryhmissä. Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat kuvata näkemyksiään sanallisesti.

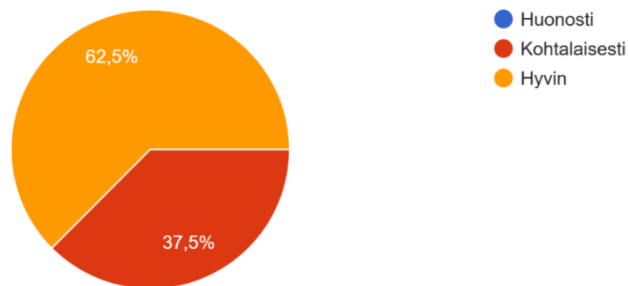
Kuvio 1. Vastaajien ammattinimikkeet

Ensimmäiseksi halusimme selvittää vastaajien ammattinimikkeet (Kuvio 1). Suurin osa vastaajista eli 62.5 % kertoi olevansa varhaiskasvatuksen opettajia ja 37.5 % kertoi olevansa varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Muiden ammattinimikkeiden edustajia ei kyselyymme vastannut.

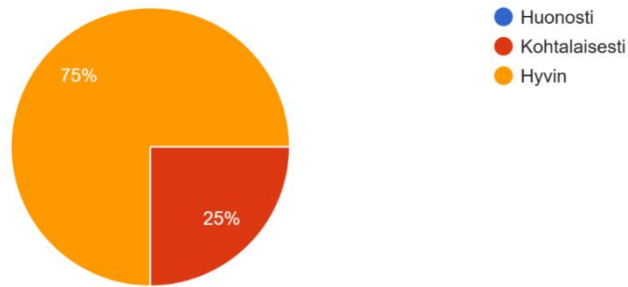
Kuvio 2. Ryhmässä olevien lasten ikä

Toisena asiana kysyimme vastaajan ryhmän ikärakennetta (kuvio 2). Puolet vastaajista eli 50 % kertoi olevansa yli 3-vuotiaiden ryhmässä. 37.5 % vastaajista vastasi olevansa ryhmässä, jossa on sekä alle 3-vuotiaita että yli 3-vuotiaita. 12.5 % vastaajista kertoi, että työskentelee alle 3-vuotiaiden ryhmässä.

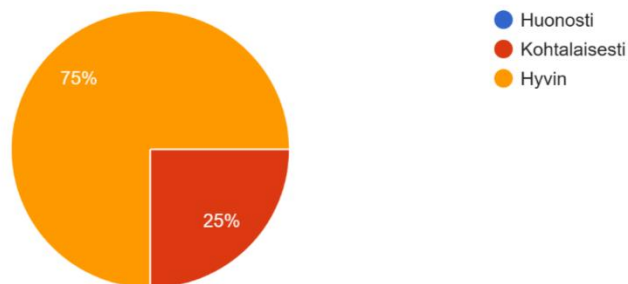
Kuvio 3. Lasten osallisuuden toteutuminen

Halusimme myös tietää, kuinka hyvin lapsen osallisuus vastaajien mukaan toteutuu heidän omassa ryhmässään (kuvio 3). 62.5 % vastaajista koki, että omassa ryhmässä toteutuu hyvin osallisuus. 37.5 % vastaajista oli sitä mieltä, että osallisuus toteutuu kohtalaisesti omassa ryhmässä.

Kuvio 4. kokopäiväpedagogiikan toteutuminen ryhmästä

Tutkimuksemme kannalta oli myös tärkeä tietää, kuinka kokopäiväpedagogiikka toteutuu vastaajien mielestä heidän ryhmässään (kuvio 4). Suurin osa, 75 % vastaajista koki kokopäiväpedagogiikan toteutuvan hyvin heidän ryhmässään. 25 % oli sitä mieltä, että kokopäiväpedagogiikka toteutuu kohtalaisesti heidän ryhmässään.

Kuvio 5. lapsen osallisuuden tukeminen

Viidentenä asiana oli mielestämme tärkeää kysyä sitä, miten vastaajat kokevat työntekijänä pystyvänsä tukemaan osallisuutta kokopäiväpedagogiikassa (kuvio 5). Suurin osa vastaajista eli 75 % koki pystyvänsä hyvin tukemaan osallisuutta kokopäiväpedagogiikassa. Sen sijaan 25 % oli sitä mieltä, että pystyi kohtalaisesti työntekijänä tukemaan osallisuutta kokopäiväpedagogiikassa.

Ensimmäisenä avoimena kysymyksenä lähdimme selvittämään vastaajien mieltä siitä mitkä ovat arjen konkreettiset keinot, joilla kokopäiväpedagogiikka tukee lapsen osallisuutta ja kehitystä varhaiskasvatuksessa. Vastauksissa nousi esiin muun muassa pienryhmätoiminnan tärkeys sekä tiimin yhteiset ja selvät toimintamallit.

Pienryhmätoiminta. Oppimisympäristöt lapsilähtöisiksi ja oppimaan innostaviksi. Työvuorosuunnittelu. Tiimin yhteiset ja selvät toimintamallit. Tuettu leikki. Aikuisen sekä fyysinen että psyykinen läsnäolo. Lapsilähtöisyys toiminnan suunnittelussa. Arjen kaikki tilanteet osaksi oppimista.

Kuten Opetushallitus (2022, 24) toteaa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu arvoihin ja käsityksiin lapsesta ja oppimisesta. Se on tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua toimintaa, joka edistää lasten hyvinvointia ja oppimista. Tämä näkyy toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottaminen vaatii asiantuntemusta ja yhteistä ymmärrystä henkilöstöltä.

Kyselyssä nousi esiin myös vastaajien näkemys siitä, että aito läsnäolo ja vuorovaikutus ovat keskeisiä tekijöitä lapsen osallisuuden tukemisessa. Vastaajat korostivat, että kuuntelemalla lasta hänen omista lähtökohdistaan, voidaan tunnistaa lapsen toiveita, tarpeita ja kiinnostuksen kohteita, jotka voidaan huomioida arjen toiminnan suunnittelussa. Tämä luo pohjan merkitykselliselle osallisuudelle ja vahvistaa lapsen kokemusta kuulluksi tulemisesta.

Kysellään lapsilta eritilanteissa kuulumisia ja mennään lapsen tasolle ja kuunnellaan aidosti mitä heille kuuluu, sieltä napataan toiveita ja mielenkiinnon kohteita.

Mietittäessä lapsilähtöistä toimintaa, pohjoismaisessa varhaiskasvatuksessa korostuvat arvot, jotka liittyvät välittämiseen, kiireettömyyteen, pysähtymiseen, kuuntelemiseen ja läheisyyteen. Nämä arvot ohjaavat arjen toimintaa ja luovat perustan laadukkaalle kasvatustyölle. Niiden merkitys korostuu erityisesti silloin, kun kehitetään osallisuutta ja inklusiivista toimintakulttuuria. Jotta lapsi voisi kasvaa yhteisön jäseneksi ja oppia toimimaan toisten kanssa, tarvitaan sensitiivistä ja läsnä olevaa vuorovaikutusta. Aikuisen kyky pysähtyä, kuunnella ja olla aidosti läsnä luo turvallisen ja kiireettömän ilmapiirin, jossa lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi ja jossa oppiminen, kasvu ja osallisuus voivat aidosti tapahtua. (Kangas, Lastikka & Karlsson, 2021, 60.)

Läsnäolo leikeissä ja siirtymissä, sopivien valintojen mahdollistaminen arjessa.

Parikka-Nihti & Ek (2024, 167) toteavat, että kokopäiväpedagogiikan toteuttamista varhaiskasvatuksessa haastavat usein arjen siirtymätilanteet. Siirtymät voivat olla epäselviä ja herättää epävarmuutta tai kuormitusta, erityisesti silloin, kun tilanne edellyttää taitoja, joita lapsi ei ole vielä oppinut. Lapsilta saatetaan odottaa

esimerkiksi kykyä ohjata itse omaa toimintaansa, malttia odottaa omaa vuoroaan tai kykyä kuunnella ja noudattaa annettuja ohjeita.

Seuraavassa avoimessa kysymyksessä halusimme kartoittaa, mitkä tekijät henkilöstön näkökulmasta muodostavat arjen haasteita lapsen osallisuuden tukemisessa. Vastauksissa korostui erityisesti henkilöstön poissaolojen vaikutus, etenkin tilanteissa, joissa tiimillä ei ollut yhteisiä toimintamalleja. Yhteisten käytänteiden puuttuessa arjen rakenteet saattavat puuttua, mikä vaikeuttaa lapsen osallisuuden toteutumista.

Myös Ahonen (2023, 142–145) puhuu siitä, miten henkilöstön poissaolot ja sijaisien vaihtuvuus kuormittavat varhaiskasvatuksen arkea erityisesti silloin, kun tiimillä ei ole yhteisiä ja ennakoon sovittuja toimintamalleja. Vastuiden jakaminen ei rajoitu pelkästään työvuoroihin tai ammattirooleihin, vaan vaatii jatkuvaa arjen tilanteisiin mukautumista ja selkeitä sopimuksia tiimin ja koko työyhteisön kesken. Yhteistyön sujuvuus perustuu tiedottamisen toimivuuteen ja siihen, että jokainen tietää oman roolinsa yllättävissä tilanteissa. Lisäksi yksilölliset erot stressinsietokyvyssä on hyvä tunnistaa ja ottaa huomioon, sillä paineen alla paremmin toimivalle voidaan antaa enemmän vastuuta hetkellisesti. Ennakoiva keskustelu, avoin vuorovaikutus ja selkeät pelisäännöt ennaltaehkäisevät kaaosta ja tukevat ryhmän tunneilmapiiriä, myös haastavissa tilanteissa.

Lisäksi arjen haasteeksi oli mainittu haastavat tilanteet lasten kanssa. Ahosen (2017, 28) mukaan lasten haastava käyttäytyminen nähdään usein varhaiskasvatuksessa erityisen kuormittavana tekijänä. Tämä käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi voimakkaina tunteenpurkauksina tai vetäytymisenä. Ulospäinsuuntautunut käyttäytyminen on erityisen haasteellista, koska se häiritsee ryhmän muita lapsia ja vie kasvattajien huomiota, mikä voi vaikuttaa koko ryhmän toimintaan. Haastavalla käyttäytymisellä on aina taustalla syitä, kuten lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymättömyys, jotka vaativat aikuisen tukea ja ohjausta.

Lopuksi katsoimme tärkeäksi kartoittaa vastaajien näkemyksiä, havaintoja ja kehitysehdotuksia kokopäiväpedagogiikan ja lapsen osallisuuden edistämiseksi. Vastauksissa korostui erityisesti hiljaisempien ja vetäytyvämpien lasten osallisuuden tukemisen merkitys. Vastaajat toivat esiin tarpeen huomioida nämä lapset tietoisesti osana kokopäiväpedagogista toimintaa, sillä he eivät välttämättä hae

aikuisen huomiota aktiivisesti tai ilmaise tarpeitaan äänekkäästi. Tällöin aikuisen sensitiivisyys ja läsnäolo nousevat keskeiseen rooliin.

Lapsen osallisuus mahdollistuu kokopäiväpedagogiikassa, jos jokainen aikuinen tiedostaa sen, että hänen tulee olla koko ajan läsnä lapsille, tarttua tilanteisiin ja pitää huoli, että vähemmän aikuista tarvitsevat lapsetkin tulevat nähdyiksi ja pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan asioihin päivän kuluessa niin sisällä kuin ulkona.

Lapset ovat erilaisia, ja heidän tapansa reagoida ympäristöön ja oppia vaikuttavat osallisuuden kokemukseen. Osallisuus sisältää myös mahdollisuuden vetäytyä tilanteista. Yksin leikkiminen ja rauhoittuminen voivat olla lapsen valintoja, mutta liiallinen vetäytyminen vuorovaikutuksesta vaatii aikuisen tukea, jotta lapsi voi liittyä ryhmään uudelleen. (Leinonen 2014, 19.) Lapsi saattaa olla hyvin sosiaalinen tutuissa ja turvallisissa tilanteissa, vaikka hän vaikuttaisi etäiseltä ryhmätilanteissa. Mikäli ujouteen suhtaudutaan kielteisesti, voi se heikentää lapsen itsetuntoa ja osallisuuden kokemusta. Lapselle epämiellyttävät sosiaaliset tilanteet voivat tuntua raskailta, mutta riittävä tuki, ymmärrys ja ajan antaminen auttavat häntä ottamaan askeleita kohti aktiivisempaa osallistumista. (Ahonen 2017, 48–51.)

6.2 Kyselyn johtopäätökset

Tässä luvussa tuomme esiin kyselyyn perustuvat johtopäätökset ja tarkastelemme niitä suhteessa teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuskysymyksiin. Kyselyn tulokset antavat arvokasta tietoa siitä, miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta sekä mitkä asiat rajoittavat osallisuuden toteutumista kokopäiväpedagogiikassa. Kyselyn vastaajamäärä jäi melko vähäiseksi, eikä kaikista ammattiryhmistä saatu edustusta vastaajien joukkoon (kuviot 1). Tämän vuoksi tuloksia tulee tarkastella suuntaa antavina, mutta ne antavat kuitenkin hyödyllistä tietoa varhaiskasvatuksen käytännöistä ja pedagogiikasta. Kyselyyn vastanneilla oli edustusta eri ikäisistä lapsiryhmistä (kuviot 2). Mikä osaltaan parantaa tulosten monipuolisuutta.

Vastausten perusteella voimme todeta, että useimmissa ryhmissä osallisuus toteutuu melko hyvin, mutta myös tiettyjä haasteita ja kehittämistarpeita on tunnistettavissa (kuviot 3). Tämä viittaa siihen, että osallisuus on keskeinen osa varhais-

kasvatuksen arkea useimmissa varhaiskasvatusryhmissä, mutta vielä on tilaa parantaa sen toteutumista erityisesti niissä varhaiskasvatusryhmissä, joissa osallisuuden toteutuminen on jäänyt kohtuulliseksi.

Osallisuuden käsite on hajanainen ja moniulotteinen sen tarkastelun näkökulmasta riippuen. Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa se on saanut siksi ristiriitaista keskustelua ja monenlaista muotoa. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsen osallisuuden toteutumiselle ei pelkästään riitä lapsen osallisuuden määrittäminen. Keskittyminen siihen minkälaisin pedagogisin keinoin ja välinein varhaiskasvatusryhmän arjessa kehitetään pitkäjänteisesti lasten osallisuutta luo mahdollisuuden osallisuuden toteutumiselle. (Leinonen 2014, 16.) Ilman sitoutuneen henkilökunnan panosta varhaiskasvatuksessa ei lasten osallisuuden mahdollistaminen tai lisääminen ole mahdollista (Venninen 2014, 155).

Kokopäiväpedagogiikan toteuttaminen varhaiskasvatuksessa on yleisesti ottaen onnistunut, mutta eroja esiintyy kuitenkin ryhmien välillä (kuvio 4). Vastausten perusteella voidaan siis ajatella, että vaikka kokopäiväpedagogiikka on yleisesti ottaen toimivaa, tietyissä ryhmissä saattaa olla tarpeen kehittää käytäntöjä ja tukea kokopäiväpedagogiikan toteutumista entistä paremmin. Kokonaisuutena voidaan päätellä, että varhaiskasvatusryhmissä on onnistuttu luomaan pohjaa kokopäiväpedagogiikan tehokkaalle toteuttamiselle sekä kehittämiselle.

Järvisen & Mikkolan (2015, 52) mukaan varhaiskasvatuspäivän tulee olla kokonaisvaltainen, kiireetön ja joustava, ottaen huomioon lapsiryhmän ikä- ja kehitystaso. Arjen suunnittelu ja organisointi tukevat lapsen hyvinvointia ja oppimista. Leikkipedagogiikan ja ohjatun toiminnan lisäksi on organisoitava, suunniteltava sekä ohjattava siirtymätilanteiden, ruokailujen, ulkoilun ja lepohetken pedagogiikkaa. Päivärytmin pitää olla ennakoitava, säännöllinen, joustava sekä muutoksiin reagoiva.

Vastaajista suurin osa koki työntekijänä pystyvänsä tukemaan hyvin lasten osallisuutta kokopäiväpedagogiikassa. Tässäkään kategoriassa ei ollut yhtään vastaajaa, joka olisi kokenut, ettei pysty tukemaan lasten osallisuutta (kuvio 5). Myös Leinonen (2014, 17) toteaa, että erityisesti lasta osallistavia toimintakäytäntöjä kehittäessä ja tarkastellessa osallisuus estyy tai toteutuu kasvattajan ja lapsen jokapäiväisessä kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa.

Kokopäiväpedagogiikka edistää vastausten perusteella lapsen osallisuutta ja kehitystä monipuolisesti tukevana toimintamallina. Pedagogisesti arvokkaita hetkiä syntyy koko päivän aikana, kun lapsi kohdataan aidosti ja yksilöllisesti arjen eri tilanteissa. Lapsen osallisuus ei siis rajoitu pelkästään suunniteltuihin oppimishetkiin, vaan muodostaa eheän kokonaisuuden, jossa oppiminen, osallisuus ja hyvinvointi nivoutuvat yhteen. Pienryhmätoiminta, lapsilähtöisyys, kuunteleva ja sensitiivinen aikuinen sekä selkeät toimintamallit ovat keskeisiä elementtejä osallisuuden mahdollistamisessa. Kokopäiväpedagogiikka rakentuu erityisesti arjen vuorovaikutustilanteista, joissa lapsen toiveet, mielenkiinnon kohteet ja tarpeet otetaan huomioon niin toiminnan suunnittelussa kuin toteutuksessa. Kun aikuinen on sekä fyysisesti että psyykkisesti läsnä, lapsella on paremmat edellytykset kokea itsensä tärkeäksi ja vaikuttavaksi ryhmän jäseneksi osallisuuden kautta. Lapsi oppii monenlaisia taitoja päivän eri toiminnoissa, ja nämä hetket ovat keskeisiä oppimisen ja kasvun kannalta (Sandberg 2021, 23).

Kyselyn perusteella osallisuuden toteutumista kokopäiväpedagogiikassa rajoittavat ennen kaikkea toimimattomat arjen rakenteet ja riittämättömäksi koetut henkilöstöresurssit. Vastausten mukaan suurimmat haasteet liittyvät henkilöstön poissaoloihin, sijaisten vaihtuvuuteen, suuriin lapsiryhmiin sekä haastaviin kasvatustilanteisiin. Nämä tekijät lisäävät työn kuormitusta ja vaikeuttavat lasten yksilöllistä huomioimista. Lisäksi kiireinen ja aikataulutettu arki koettiin erityisesti suurissa päiväkodeissa kaventavan mahdollisuuksia toteuttaa joustavaa ja lapsilähtöistä pedagogiikkaa. Haastavissa tilanteissa aikuisten huomio saattaa siirtyä enemmän valvontaan kuin lasten osallisuuden tukemiseen. Osallisuuden edistämisen kannalta on tärkeää luoda selkeitä rakenteita, varmistaa riittävät henkilöstöresurssit ja kehittää toimintakulttuuria. Jos kaikilla työyhteisössä sekä tiimissä on poikkeustilanteiden varalle selkeä suunnitelma, eivät järjestelyt vie turhaa energiaa ja aikaa (Järvinen & Mikkola, 2015, 43).

Koko aineiston tarkastelun perusteella voidaan päätellä, että kokopäiväpedagogiikan onnistuminen on tiiviisti yhteydessä lapsen osallisuuden toteutumiseen. Näiden kahden osa-alueen nähdään tukevan toisiaan siten, että laadukas kokopäiväpedagogiikka luo edellytyksiä lapsen osallisuudelle, samalla kun lapsen aito osallisuus vahvistaa pedagogiikan laatua. Tämä korostaa henkilöstön roolia arjen vuorovaikutuksessa sekä pedagogisten rakenteiden merkitystä osallisuuden mahdollistajana.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia kokopäiväpedagogiikan roolia lapsen osallisuuden tukemisessa varhaiskasvatuksen arjessa sekä kasvatusvastuullisen henkilöstön kokemuksia aihepiiristä. Tarkastelimme erityisesti sitä, miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta päivittäisissä varhaiskasvatuskäytännöissä ja millaiset tekijät voivat rajoittaa osallisuuden toteutumista arjen toiminnassa. Tutkimuskysymyksemme olivat: Miten kokopäiväpedagogiikka edistää lapsen osallisuutta? ja Mitkä asiat rajoittavat osallisuuden toteutumista kokopäiväpedagogiikassa?

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi teoreettiseen lähdekirjallisuuteen perehtymisellä, jonka avulla syvensimme ymmärrystämme kokopäiväpedagogiikasta ja lapsen osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Teoria auttoi meitä rajaamaan ja jäsentämään tutkimuskysymyksemme selkeiksi sekä antoi vahvan pohjan opinnäytetyömme suunnittelulle. Tämän jälkeen toteutimme sähköisen kyselyn, jonka avulla saimme ajankohtaista ja käytännönläheistä tietoa siitä, miten varhaiskasvattajat kokevat kokopäiväpedagogiikan ja lasten osallisuuden toteutumisen omissa varhaiskasvatusryhmissään. Saatujen tulosten avulla pystyimme tarkastelemaan ilmiöitä käytännön näkökulmasta ja peilaamaan niitä teoreettiseen viitekehukseen.

Kyselyn vastaajamäärä jäi melko vähäiseksi, eikä kaikista ammattiryhmistä saatu edustusta vastaajien joukkoon. Tämän vuoksi tuloksia tulee tarkastella suuntaa antavina. Vastausten perusteella voidaan todeta, että vaikka osallisuus ja kokopäiväpedagogiikka toteutuvat useimmissa ryhmissä melko hyvin, on kuitenkin tunnistettavissa tiettyjä haasteita ja kehittämistarpeita. Haasteita ilmeni erityisesti arjen tiukkojen aikataulujen, henkilöstön poissaolojen, sijaisten vaihtuvuuden, suurten lapsiryhmien sekä haastavien kasvatustilanteiden vuoksi.

Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että kokopäiväpedagogiikan tehokkuus osallisuuden tukemisessa perustuu huolellisesti suunniteltuun ja toteutettuun kokopäiväpedagogiikkaan, jossa henkilökunnan sensitiivinen vuorovaikutus sekä arjen tilanteiden pedagoginen hyödyntäminen ovat keskeisiä tekijöitä. Erityisesti huomionarvoista oli, että lapsen ääni tulisi kuulua myös muissa kuin ohjatuissa

tilanteissa, mikä korostaa kokopäiväpedagogiikan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa jokaisella hetkellä on merkitystä oppimiselle ja osallisuudelle. Osallisuuden edistämisen kannalta on tärkeää luoda selkeitä rakenteita ja kehittää toimintakulttuuria, joka mahdollistaa joustavan ja yksilöllisen lähestymistavan lasten tarpeisiin, jopa kiireisinä hetkinä. Tämä vaatii tiimin yhteisten toimintamallien selkeyttämistä, jotta osallisuus voidaan toteuttaa kaikissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa.

Opinnäytetyöprosessi oli meille merkittävä oppimiskokemus, sillä se oli molemmille ensimmäinen laatuaan. Erityisen ilahduttavaa oli huomata, miten sujuvasti yhteistyö eteni kannustavassa ja positiivisessa hengessä. Koimme, että molemmat pääsivät hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Tämä tuki sekä työn etenemistä että yhteistä oppimista. Prosessi auttoi syventämään ymmärrystämme varhaiskasvatuksen käytännöistä, eettisistä kysymyksistä ja tutkimuksellisesta työskentelystä. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme analysoimaan aineistoa kriittisesti ja rakentamaan tutkimuksellisesti johdonmukaisen kokonaisuuden. Saimme myös arvokasta kokemusta siitä, miten tärkeää on dokumentoida tutkimusprosessi huomioiden avoimuus, luotettavuus sekä eettisyys.

Laajan teorian tiedon hakeminen oli alkuun haastavaa, koska kokopäiväpedagogiikka ja lapsen osallisuus ovat melko uusia ja epätarkasti määriteltyjä käsitteitä. Tietoa oli tarpeen koota useista eri lähteistä, ja käsitteiden vaihteleva käyttö vaati kriittistä arviointia. Työn edetessä ja lähdekirjallisuutta aktiivisesti etsien ja hyödyntäen pystyimme kuitenkin rakentamaan kattavan teoreettisen viitekehyksen. Tämä tuki tutkimuskysymystemme käsittelyä. Prosessi kehitti valmiuksiamme lähteiden tulkintaan ja lisäsi tietoisuuttamme aiheen monitasoisuudesta. Opinnäytetyön lopputulos vastasi ennalta laadittua suunnitelmaa, ja onnistuimme saamaan vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kokopäiväpedagogiikka ja lapsen osallisuus ovat toisiinsa tiukasti kytkeytyviä ilmiöitä, jotka tukevat toisiaan varhaiskasvatuksen arjessa. Kokopäiväpedagogiikka tarjoaa lapselle mahdollisuuden osallistua, vaikuttaa ja olla mukana omassa oppimisprosessissaan koko päivän ajan. Tämä jatkuvuus ja läsnäolo arjessa luo vahvan pohjan osallisuudelle, sillä lapsi ei ole vain passiivinen osallinen ohjatuissa hetkissä, vaan hänen äänensä ja näkemyksensä ovat merkityksellisiä kaikissa tilanteissa. Sen onnistuminen vaatii

tarkkaa suunnittelua, pedagogista pohdintaa ja erityisesti henkilökunnan kykyä tunnistaa ja tukea osallisuutta arjen kaikissa hetkissä. Osallisuus ei ole vain tavoitteena, vaan se on jatkuva prosessi. Lisäksi sen toteutuminen vaatii sekä selkeitä rakenteita että joustavuutta arjen haasteidenkin keskellä.

Lopuksi voimme todeta, että kokopäiväpedagogiikka on kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa osallisuus ei ole pelkästään tavoitteena, vaan myös päivittäisen pedagogisen työn sydän. Tämä kokonaisvaltainen lähestymistapa vaatii toimivien rakenteiden ja käytänteiden luomista, mutta myös kykyä sopeutua ja joustaa, jotta osallisuus voi toteutua kaikissa varhaiskasvatuksen tilanteissa. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa työskentelevät henkilöt eivät vain toteuta pedagogiikkaa, vaan he myös aktiivisesti tukevat ja luovat osallisuutta, jossa lasten ääni saa näkyä ja kuulua kaikessa arjen toiminnassa.

8 LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2023. Tiimin voima varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aro, T. 2011. Miten ymmärrämme itsesäätelyn. Teoksessa: Aro, T & Laakso, M-L (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 3.painos. Niilo Mäki instituutti.
- Fonsén, E., Heikka, J. & Elo, J, 2014 Osallisuutta edistävät suunnittelun tasot. Teoksessa: Heikka, J., Fonsén., Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere. Kopio-Niini Oy.
- Helenius, H. Iivonen, E. Korhonen, M. Lahtinen, N. Muuronen, K. Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Helenius, A. & Lummelahdi, I. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD - books on Demand.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: kariston kirjapaino Oy.
- Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan?. Teoksessa (toim.) Puusa, A. & Juuti P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyväskylän yliopisto. 2025. Tutkimuksen suunnittelu. Viitattu 17.5. 2025 Tutkimuksen suunnittelu.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.
- Kangas, J., Lastikka, A-L & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Keuruu: Otava kirjapaino.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Tiivistelmät 11:2022. Viitattu 26.4.2025. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa.
- Kataja, E. 2020. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa: Heikka, J., Fonsén., Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Kopio-Niini Oy.
- Kettunen, J. 2018. Selvitä tarvitsetko tutkimuksellesi luvan. Viitattu 17.5.2025 Selvitä, tarvitsetko tutkimuksellesi luvan | Vastuullinen tiede.

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2022. Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Kronqvist, E-L. 2020. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén., Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere. Kopio-Niini Oy.

Lämsä, T. 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Kasvatus & Aika, Vol 15 Nro 2 (2021), 79–86. Viitattu 27.4.2025 Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa - pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2025. Varhaiskasvatus. Viitattu 9.2.2025 Varhaiskasvatus - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Opetushallitus. 2023. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Viitattu 9.2.2025 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Opetushallitus. 2024. Oppimisen tuki uudistuu kaikilla koulutusasteilla. Viitattu 27.4.2025 Oppimisen tuki uudistuu kaikilla koulutusasteilla | Opetushallitus.

Opetushallitus. 2025a. Inkluisio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Viitattu 23.2.2025 Inkluisio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa | Opetushallitus.

Opetushallitus. 2025b. Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa. Viitattu 23.2.2025 Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa | Opetushallitus.

Opetushallitus. 2025c. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus 2025. Viitattu 27.4.2025 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus 2025 | Opetushallitus.

Palander, L.2023. Positiivinen ja vahvuuspedagogiikka ulkona opettamisessa. Teoksessa: Kaasinen, A. & Myllyniemi, U. (toim.) Ulkona opettamisen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Palo-oja, Määttä & Halme. 2021. Lasten yhteisöllisyyden ja joukkoon kuulumisen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Tulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.) Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Somero: Suomen Uusiokuri Oy.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.

Parikka-Nihti, M. & Ek, T. 2024. Onni olla Ulkona. Luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Puusa, A., Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen perimmäisistä päämääristä. Teoksessa (toim.) Puusa, A., Juuti P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Ruutamies, E., Laakso, M-L & Poikonen, P-L. 2011. Haastavasti käyttäytyvä lapsi – kodin ja päivähoiton kasvatusyhteistyö koetuksella. Teoksessa: Aro, T & Laakso, M-L (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki instituutti.

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 1.2.2025 Suomen perustuslaki 731/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®.

Talentia. 2021. Varhaiskasvatuksen ryhmäkokoa ja mitoitusta noudatettava. Viitattu 14.4.2025 Varhaiskasvatuksen ryhmäkokoa ja mitoitusta noudatettava | Talentia.

Trogen, T. 2022. Vaikeat tilanteet ratkaistaan rakkaudella, ei rangaistuksin. Teoksessa Wiman, A. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 23.2.2025 Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 23.2.2025 Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 7.2.2025 Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®.

Venninen, T. 2014. Vaikuttamisen ympyrä varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén., Elo, J. & Leinonen J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere. Kopio-Niini Oy.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä.5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilkka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujana. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wiman, A. 2022. Hyvinvointia vahvistava vuorovaikutus. Teoksessa Wiman, A. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Wiman, A. 2022. Tuettu leikki vastaa lapsen syvimpiin tarpeisiin sekä luo hyvinvoinnin perusjalkaa. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

9 LIITE

Kokopäiväpedagogiikka ja lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

B I U

Tervetuloa osallistumaan kyselyyn kokopäiväpedagogiikasta ja lapsen osallisuudesta varhaiskasvatuksessa!

Kysely on avoinna 24.3.2025 - 4.4.2025. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 10-15 minuuttia. Kysely koostuu viidestä monivalintakysymyksestä ja neljästä avoimesta kysymyksestä, joissa voit jakaa omia kokemuksiasi ja näkemyksiäsi kokopäiväpedagogiikasta ja lapsen osallisuudesta.

Vastaaminen on täysin anonyymiä, ja yksittäisiä vastaajia ei voida tunnistaa. Vastausten käsittelyssä varmistamme, että tiedot raportoidaan vain koottuina, eikä henkilöitä voida tunnistaa.

Kiitos, että osallistut tutkimuksemme ja autat meitä saamaan arvokkaita näkökulmia kokopäiväpedagogiikan ja lapsen osallisuuden kehittämiseksi varhaiskasvatuksessa!

1. Ammatinimike: valitse omaa ammattiasi kuvaava nimike

Monivalinta

- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ×
- Varhaiskasvatuksen erityislastenhoitaja ×
- Varhaiskasvatuksen sosionomi ×
- Varhaiskasvatuksen opettaja ×
- Muu nimike ×
- Lisää vaihtoehto tai [lisää Muu](#)

Pakollinen

2. Minkä ikäisten lasten kanssa työskentelet?

Alle 3-vuotiaita ×

Yli 3-vuotiaita ×

Sekaryhmä (alle 3-vuotiaita ja yli 3-vuotiaita) ×

Lisää vaihtoehto tai [lisää Muu](#)

| Pakollinen ⋮

3. Kuinka hyvin mielestäsi lapsen osallisuus toteutuu ryhmässänne?

Huonosti

Kohtalaisesti

Hyvin

4. Kuinka hyvin kokopäiväpedagogiikka toteutuu ryhmänne toiminnassa?

Huonosti

Kohtalaisesti

Hyvin

5. Miten koet työntekijänä pystyväsi tukemaan lapsen osallisuutta kokopäiväpedagogiikassa?

Huonosti

Kohtalaisesti

Hyvin

6. Mitkä ovat arjen konkreettiset keinot, joilla kokopäiväpedagogiikka tukee lapsen osallisuutta ja kehitystä varhaiskasvatuksessa?

Pitkä vastausteksti
.....

7. Mitkä ovat mielestäsi arjen haasteita lapsen osallisuuden tukemisessa kokopäiväpedagogiikassa?

Pitkä vastausteksti
.....

8. Millaisia mahdollisuuksia kokopäiväpedagogiikka tuo lapsen osallisuuden tukemiselle varhaiskasvatuksessa?

Pitkä vastausteksti
.....

9. Onko sinulla vielä muita havaintoja, kokemuksia tai kehitysehdotuksia kokopäiväpedagogiikan ja lapsen osallisuuden edistämiseksi?

Pitkä vastausteksti
.....